

II metai.

№ 12. Gruodžio m. 1897 m.

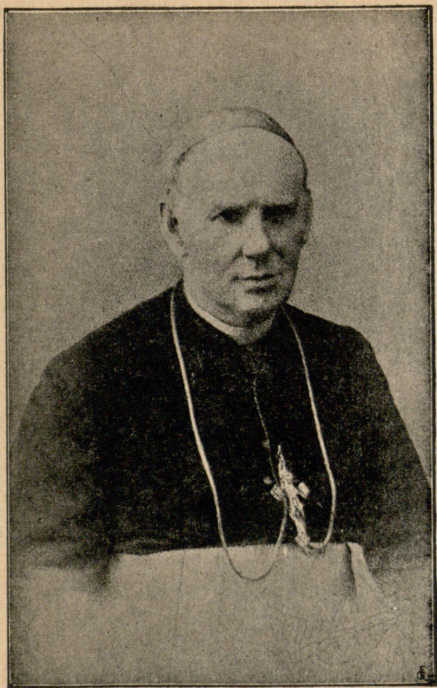
TĖVYNĖS

S A R G A S

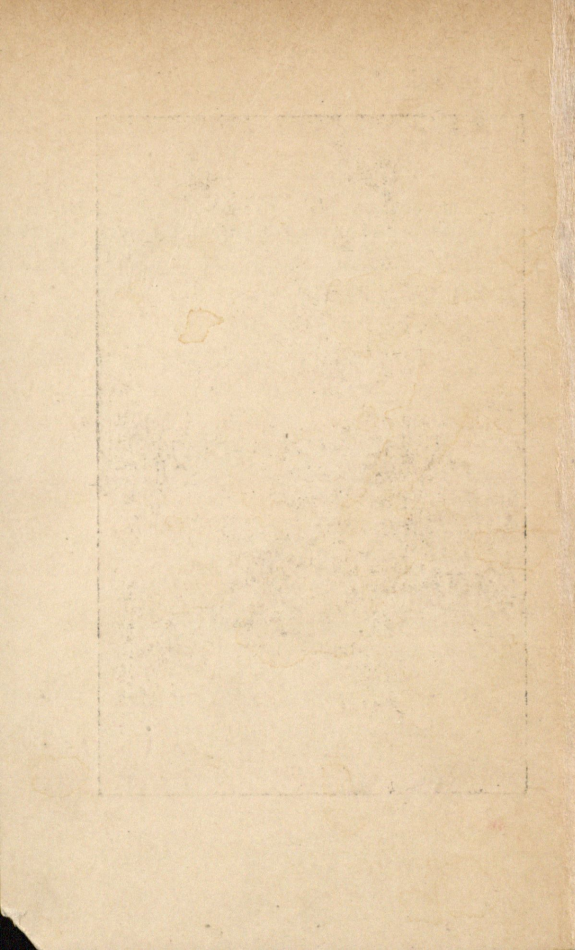
MĖNESINIS LAIKRASZTIS

TILZĖJE.

Vyskupas Albinas Symonas.

Tėvynės Sargas

mėnesinis laikraštis su paveikslėliais.

Stovi ant sargybos Lietuvių tautos:
szviesos, tikėjimo ir kalbos.

Gaunamas Prusuose už 50 kap. Tilžėje pas J. Łapiną (Goldschmiedestr. 8.)
Kłaipėdoje pas Rikard Brusdeyliną kningų kupezių;
Amerikoje už 1 dolerį Seranton Pa. pas Rev. A. Kaupą (1423 n. Main Ave).

Aukas ant lietuviszkų rasztų priimame ir apskelbiame.

Turinys Nė 12.

Liudna istorija Rytų Lietuvos	1	Kaip Vargaitis pavirto į vagi — razbaininką ir nukeliavo į Sibėriją. Apysaka. Paraszė Dėdė Atanazas	30
Kas girdėties Lietuvoje ir płaczioje pasaulėje?	17	Pasaka apie keistą poną	44
Viežintų. Priekulis. (Kurszė.)		Marguminai	46
Isz Amerikos. Varszava.		Priedas prie „Tėvynės Sargo“.	
Ant Didmarės. Petersburgas.			
Darbėnai. Zyžmarė. Szaszuo- luosė. Užpalių. Sziauluosė.			

Liudna istorija Rytų Lietuvos.

I. Įžanga.

Sztai, skaitytojau veidaveikslis Mogyliavos, arba Petro-
pylės Pavyskupio, arba Suffragano ir Dvasiszkos Akademijos
Rektoriaus Vyskupo Albino Symono, kurį pradžioje 1897
metų S. Tėvas-Popiežius paskyrė Płocko Vyskupu, bet kurį
galę tų paczių metų maskoliai isztrėmė į Odessą. Isztrė-

mimas teip didžios asabos, kaip Vyskupas, tai nemenkas dalykas; jis par daug duoda mislyti kiekvienam žmogui. Už tat nė maskoliszkosę, nė lenkiszkosę arba kitokiosę gazetose, iszleidžiamosę Maskolijoje, nerasite nieko, kas paaizskintu tą dalyką. Už tat mes pasirupenome surinkti keletą žinių, galinczių duoti maž daug pakaktiną supratimą, už ką Vyskupas A. Symonas nukentėjo. Jis nukentėjo, kariaudamas už žmonių kalbą, maskolių persekiojamą. Daug vargo, pragaiszczio, daug aszarų padarė persekiojimas lietuviszkos kalbos Kauno gubernijoje, paczioje giłumoje Lietuvos; ale nesulyginamai daugiau padarė Rytų szalyje, kamę lietuviai gyvena sumiszę su lenkais ir bałtrusiais katalikais ir bałtrusiais pravoslavniais. Tenai vardan pravoslavijos liepė visiems iszsižadėti prigimtos savo kalbos, idant paskui iszsižadėtų ir katalikiszko tikėjimo. Dvideszimti metų atgal rėdą panaikintos Minsko vyskupystės Direktorius Departamento Svetimų Tikėjimų-Sivers pavėdė Vilniaus prałotui ir rėdytojui Vilniaus vyskupystės-Zylinskiui, žmogui szetoniszkos puikybės ir gobsziui. Dėl blizganczių kryželių ir medalių, kuriais maskoliai aną teip apkabino, juog abejoju beg begalėjo tilpti ant krutinės; dėl užgrėbimo didelių turtų, prigulinczių prie Asztrios Bromos ir Vilniaus kapitułos, už ką maskoliai neleidė aną barti, — parsidavė jisai su visą savo dusią ir kunu maskoliszškai valdžiai. Prisirinko isz nedorių kunigų sau pagelbininkus ir ėmė maskoliuoti katalikiszkas lietuvių, lenkų ir bałtrusių parapijas, par įvedimą į bažnycią ir į meldimos-maskoliszkos kalbos. Pirma kiszė maskoliszkus Rituałus, idant pagal jų visos ceremonijos butu maskoliszškai daromos. Vilniaus Vyskupystėje vieni juos priėmė kiti nepriėmė arba ir priėmę atmetė, kad Vilniaus Džiakonas kunigas Petravycze, tikras Didvyris, įlipęs į amboną priesz visus susirinkusius žmonės sudegino tą kningą, o kitiems klebonams iszsiuntinėjo įsakymą nekłausyti Rėdytojo Zylinskio ir teipogi sudeginti. Už tą drasumą Petravyczius buvo iszsiųstas į pat sziaurę. Ten kentėjo vargus lyg pat szio laiko, nės tik szjmet numirė už rubežiaus iszsiveržęs. Minsko Vyskupystę isz paliepimo Siverso Zylinskis rėdė su Senczykauskiu ir Jurgevcyziu. Juos tai Popiežius Piusas IX. iszkeikė arba metė ant jų ekskomu-

niką, ale jie jau nebeklausė Popiežiaus, tiktai maskolizskos valdžios. Žemiaus paduodame du dokumentu.

1. Paskyrimą kunigų: Senczykauskio ir Jurgevcyčiaus vizitatoriais, arba lankytojais bažnyčių Minsko gubernijoje; 2) Instrukciją tiems vizitatoriams duotą. Klausydami tadą Siverso ir Zylinskio Senczykauskis ir Jurgevcyzius važinėjo su palicija po parakvijas; vienas laikydavo Miszias S., maskolizskai giedodavo, o antras maskolizskus pamokslus sakydavo, o palicija saugodavo, kad žmonės, dantis grieždami klausantys neužmusztu naujų apasztalų. Jei kamę pasisekė jiems atlaikyti tokią maskolizską dievmeldystę, jau kitą kalbą nebegalėjo toje bažnyčioje melsties. Kunigus klebonus, neleidžiusius į bažnyčią tų vizitatorių-iszsiuntinėjo Maskolijon, o bažnycias uždarė. Jei kunigai iszbėgdavo, tai palicija privarydavo žydų pilną bažnyčią, kad galėtu paraszti raportę, juog katalikų pilna bažnyčia priėmė maskolizską kalbą. Vieną kartą tie „katalikai“, pradėjus Jurgevcyziui krapyti, kulvartomis iszgriuvo pro duris, palikdami Jurgevcyzių labai nusidyvijusį, juog „katalikai“ teip bijos szvęsto vandens. Kitoje vietoje Senczykauskį sutiko starszina su duona ir druską tarp bažnyczios durų; pradžiugęs Senczykauskis, paklausę, ko jis sau geidžia, kokios dovanos ir užgirdo, juog tas nieko daugiau ne meldžia, kaip tiktai, kad teiktus užraszti aną-pravoslaunu. „O kokios tu vieros?“ — Pravoslaunos! — Tai kamgi bepraszaiz užraszti pravoslaunu? — Kad teip sprauainkas isakė! — Teip tatai dėl užsipelnymo maskolių mylistos, tie pardavėjai vieros, tie iszgamos darė daugiau, nėraip instrukcija reikalavo. Instrukcijoje pasakyta, kad veizdėtu, koki išpudį padarys maskolizska kalba ant žmonių: jei patiks, tai ir palikti; o tie uolieji, kur tik atvyko, ten paliko, ar geruoju, ar piktuoju, ar par apgavystą, bet tik pasirodytu neveltuo ėmą po 500 rub. ir pragonus ant 4 arklių.

Nelaimingas Zylinskis ilgainiui pažino savo paklydimą, atsitraukė nuo rėdo, pakutavojo, važiavo į Rymą, o pagrižęs vėl Vilniun, niekur nebesikiszė ir nesenei visų užmirsztas numirė; kad-gi jam Dievas dovanotu visą kaltybę už padarymą tiek vargų mums! Ir kuomet-gi anų galas? Kuomet atitaisyti, ką vienas tik žmogus pagadino? Sztai

Vyskupas Gryneveckis buvo už tą taisymą isztremtas, sztai ir antras Vyskupas Symonas isztremtas, o kiek kunigų visiaip korotų buvo ir yra tai nė nesurokuosi.

Senczykauskis tebesąs gyvas gilumoje Azijos, kamė ten, Samarkandę, kur patsai iszbėgęs, nebegalėdamas niekur akių parodyti. „Czy na Litwie, czy na Rusi Sęczykowski visieć musi“, — susidėjo ir patarlė, spėjanti, juog ar szia, ar te, vis savo smerczio nenumirs. Jis da paraszė tokį mažą iszaiszkimimą ketvirtojo Dievo prisakymą, t. y. kaip reikia garbinti carą ir Maskoliją, kaipo tėvą ir motyną; par ilgą laiką vis kiszė tą paiką kningelę vaikams ir kunigams, daug szimtų rub. iszmokėjusiems už nepriėmimą.

Jo pusbrolio dvasią ir darbais kg. Małyszewicz teipo-gi paraszė maskolizskus poterius ir S. Istoriją, kurią ir dabar tebe siulia iszkałosę vaikų mokynimui, už kurių teipo-gi turėjo kunigai gražiai nukentėti. Kas atsitiko su Małszewycziu ir Jurgevcziu, nežinome. Praszome mums praneszti, kas žino. Žemiaus minavojamas Makasewicz da tebėra gyvas Grodnę; vis tebevadinas džiakonu, nors senei ano niekas nebeklauso. Isz klebonijos iszkrapsztyti vienok neleidžias. Ne teip pavyko Vilniuje Kopciogevycziui, kurį Vyskupas Gryneveckis tuojaus po atvažiavimą į Vilnių, iszmetė, kaipo nenaudėlj. Nubėgo nabagas skųsties prie savo prietelių į Petropylę, bet czia staigiai pasimirė be pakutos. Niekas jo nepriėmė ant savo kapų: nė katalikai, nė pravoslauni; pakasė tadą, kaip kokį pakarailį ant liuterų kapų. Jo prietelį prałotą Tupalskį jo paties tarnas sukapojo, kaip meitelį į kašnius ir kaipo tavorą iszsiuntė isz Vilniaus maszyną.

Oi, pląka Dievas parduodanczius savo viėsa savo tėvų kałbą! oi saugokimės tokių nusidėjimų tegul mus valdzia pląka už prisiturėjimą savo palaikų, nėką pląuctu Dievas už pardavimą anų.

Sztai ant rytojaus po isztrėmimo isz Petropylės V. Symono, pasikėlė didžiausi audra ir privarė pilną miestą vandens isz marių. Ir tamę žmonės regi Dievo ranką.

Vaiszgantas.

II. Minsko vyskupystė.

Katalikų bažnyčia nors visoje Maskolijoje buvo ir yra parsekiojama, vienok joki vyskupystė nebuvo teip baisiai kankinama, kaip Minsko. Idant geriau galetumėme suprasti dabartinį padėjimą tos vyskupystės, grįžkime atgal ant kelių desėtkų metų ir prisžiūrėkim su atyda, kokios audros ir vėtros par tas vietas parėjo. — Po karei nuo 1830-1831 m. maskoliai kaskart labiau pradėjo spausti savo geležinėms replėms unijotus ir katalikus. Mikołajus I. paėmęs berlą su dvigalviu areliu į savo rankas unijotų bažnyčias uždarė, 1839 m., o pacius unijotus norinczius ar nenorinczius į pravoslaviją užraszė. Kas gali apraszyti ir surokuoti, kiek tadą tukstanczių katalikų ir unijotų krito nuo kazokų bizunų, kiek iszmirė kaliniuose; kiek, ant gało apkałtų geležiniais pancziais isztrėmė į Sibėriją, ant Sachalino ir kitur, tikt pats Dievas težino! Kazokai su bižunais kruvoms varė verkenčzius žmones į cerkves, rukėdumuose neklausanczius, szaudė, smaugė ir visokiais budais kankino, kurie kraties ir nenorėjo priimti tos pravoslavijos. Mikołajus I, nuvarginęs ir isz-ziulpęs visas sultes isz unijotų, kibo su visą smarkybę prie katalikų bažnyčios; rėdybose: Vilniaus, Kauno, Grodno, Mogyliavo, Vitebsko, Minsko, Kievos, Podoliaus ir Volyniaus uždarė 325 klosztorius, isztrėmė 16000 zokoninkų ir kunigų, o žemes ir kitas jų gėrybes suglemzė į savo rankas, isz ko cariszkas yždas prałobo ant 170 milijonų rub. Daugumą atimtos žemės nuo klosztorių ir bažnyčių iszdalino maskoliams ir pravoslauiniems popams, zokoninkams ir zokoninkėms, pargabentiems isz Maskolijos dėl praplatinimo Lietuvoje gudiszko isztvirkimo. — Minsko vyskupystė tapo įsteigta 1798 m., o pirmas vyskupas buvo Jokubas Dederko. Treczius ir paskutinis vyskupas buvo Adomas Vaitkevycze; jam vyskupaujant atsirado bažnyčios iszdavikai: Senczykowski, Małyszewicz, Kopciogewicz, Makarewicz ir kiti. Augszciausiu nusprendimu 15 liepos 1869 m., vyskupystė Minsko tapo iszkasavota, o Vyskupas Vaitkevycze parsikėlė į Vilnių, kur po kelių mėnesių parsiskyrė su sziuom svietu. Minsko rėdyboje buvo 12 klosztorių, 80 parapijinių ir 40 pilijinių bažnyčių ir 152 koplyczios. Nuo 1863 metų

maskoliai pardirbo ant cerkvių 10 bažnyčių iš klostorių, 30 bažnyčių parapijinių, 26 pilijas ir 80 koplyčių.

Uždarytų bažnyčių lik sziol, buvo 20, apie kurias bus kalba žemiau. Apart to 7 bažnyčiose lyg sziol tebesėdi kunigai ritualistai, kurie bažnyčioje baubia maskolizškai, ir visai išsiveržę iš valdžios vyskupo, tarnauja tikt urėdninkams, žandarams ir gubernatoriams.

Metuose 1863 katalikų buvo Minsko rėdyboje 239,011; metuose 1885 atliko tikt 225,100, tai yra ant 14 tukstanczių mažiau, o dabar randas maž daug apie 217,400.

Tokios tai neteisybės nukentėjo katalikai Minsko rėdyboje ir kitose Lietuvos apygardose, bet unijotus da blogesnis likimas sutiko. Kotrina carienė jau nuo 1793 m. pradėjo tikrus unijotų vyskupus tremti, o į jų vietą savo „liubimens“ sodyti. Dėltogi jau 1795 m. vyskupas Sadauckas, besėbraudamas su gen.-gubernatorium Tolminu, užrasė į pravoslaviją 10,000 unijotų. Nuo 1797 m. ant balso Popiežiaus, maskoliai pradėjo liautis, bet 1839 metuose Mikolajus I visus unijotus prirasė prie pravoslavijos ir tamę dalykę nemažai jam padėjo iszgamos vyskapai: Siemaszko,*) Łužynski, ir Zubko. Metams praslinkus tas pats atskalunas Zubko paliko arkiiejum ant tų vargszų, jau sumaskoliotų unijotų, kuris 1884 m. klostoriuję Kamandulų (ties Kauną), panczekas padžiovė.

Nuo 1884 m. apėmė valdžią ant unijotų arkiiejus Dobrynin, kuris neturėdamas jau ką veikti su unijotais, prikibo prie katalikų ir parvertė į pravoslavija 50,000 ypatų. Czia paduodu tikt mažą dalelę, tikt szeszeli, tų baisių parsekojimų, kuriuos isz Kentėjo žmonės Rytuose Lietuvos.

Unijotų Maskolijoje galima sakyti dabar jau nėra, nės juos valdžia prirasė prie pravoslavijos. Žinoma, buvo ir dabar nemažai yra tokių, kurie nuo cerkvės, kaip nuo pavietrės szalinos, patį tarp savęs ženijas, patį namie vaikus kriksztija, vienok valdžia nuo pravoslavijos jų neatleidžia ir kur sugriebus tokį slapuką, veda pas popą, jeigu tas spirias, tai sodina į kalinį. Apverktinas ir liudnas padėjimas

*) Du jo veidaveiksliau pakabintu yra publisznoje Vilniaus bibliotėkoje virszui durių ant vieno = „Sumaszko-katalikų kunigas“, ant antro-jau su ilgą žitą barzdą ir kareziais = „Siemaszuo-mitropolit litoviszkių.“ Rėd.

katalikų ir dabar Minsko rėdyboje. Kurie gyvena už 10 arba 5 mylių nuo bažnyčios, tai jau mažai ką skyrias nuo staciatikių maskolių, daug daug tokių yra, kurie ir parsižegnot katalikšzškai nebemoka. Tiktai turtingesni par metus arba par kelius metus kartą gali pas kunigą. Nėra ir dyvo, kad taip baisiai apsimaskolavo ir kad jau nemato skyriaus tarp katalikų bažnyčios ir cerkvės. Ženijas ir teka už pravoslaunų, eina į cerkves, ir po desėtką metų laiko nekriksztytus vaikus kol sulaukia kunigo, o jeigu atsitinka kudikiui susirgti, nesza apkriksztyti pas popą. Dėlto-gi popai, turėdami taip apleistus laukus, rankovą pasiraite ir kasas susipynę szienauja. Numirus katalikui, popas neklausia, ar tu nori ar ne, ateina ir gieda sau „gospodi aposi raba tvojago“, o paskui da ir nepalaidosi be jo.

Szimet vasarą, numirus grapei Tyszkeviczei, atbėgo popas pas grapienę, praszydams, kad jam pavėlytu laidojant nabaszninką „słovieczko“ pasakyti. Grapienė liepė kunigo paklausti, bet popas, tokį atsakymą gavęs, daugiau nieko nebereikalavo. Nabaszninką laidojo kunigas Karpavycze, klebonas Łogaiskos bažnyčios (tik prieš mėnesį atidarytos), kurio jau laukė prie cerkvės popas su karunoms ir su kito-kiais pakabalais. Kunigui einant pro szalį popas pradėjo szaukti vieną, antrą ir treczią kartą, gospoda, ostanovites! odno słoveczko choczu skazat“; bet kunigas da balsiau užgiedojo ir nuduodamas, kad negirdi, nuėjo sau tolyn.

Tadą popas pradėjo szaukti „opozorili pravoslavije, opozorili caria, napevalina ruskuju cerkow“! ir su aszaromis sugrižo į cerkvę, kaip puslę putęs. Popas nuo arkiriejaus gavo par nosį ne už tą, kad iszėjo pasitikti nabaszninkam, bet už tą, kad „opororil pravoslavyje“, o kunigas Karpavycze tapo iszsiustas į Agloną ant trijų metų, parapija vėl pasiliko be kunigo.

Szimet pagal konkordatą, kurį padarė Popiežius su caru, sugražino valdzia 20 uždarytų bažnyčių ir atidavė po valdzia arcvyvskupo anuos 7 ritualistus „bogomolus. Kovos mėnėsyję arcvyvskupas Kazlauckas, iszvažiudamas už rubežiaus, administraciją Archidėjeczijos pavedė vyskupui Symonui, kuris isz ministerijos 29 balandžio apturėjo rasztą pavelijantį paskirti kunigus į parapijas Minsko

rėdybos, kuriuos lyg sziol buvo dykos. Vyskupas paskirtiems kunigams į naujas parapijas ir ritualistams užgynė vartoti maskolizšką kalbą dievameldystėje. Tada pradėjo klausti tie ir kiti klebonai; „kokią-gi kalbą vartoti?“ Vyskupas Symonas, atsakydamas par konsistorių, prisakę, idant vartotu tą kalbą, kurią kalba žmonės ir koki kalba pirmiau tosė bažnyčiose buvo vartojama.

Priežastį ir teisingumą to prisakymo pamatysime žemiau. Bet reik žinoti, kad maskolizšką kalbą be grieko negalima vartoti bažnyčiose. Valdžiai užgynus pareiti pravoslavniems į katalikų tikėjimą, Popiežius Piusas IX 1877 m. užgynė maskolizšką kalbą bažnyčiose vartoti ir exkomunikavo ją (iszkeikė); jei Maskolijos valdžia užgynė pravoslavniems priūmti katalikizšką tikėjimą, tai nėra kam nė dėl ko maskolizškai melsties. Dėlto ir kunigai, kurie maskolizškai, gieda bažnyčioje „ipso facto“ ant savės exkomuniką (iszkeikimą) užsitraukia.

Maskoliai sucziuope tuos V. Symono rasztus, pradėjo klykti ir isz to pakylė polemika.

Vyskupas Symonas tapo pakaltintas ir lapkryczio m. apturėjo žinią apie isztrėmimą į Odessą. Tamę dalykę maskoliai darė viską paslapczią; be jokio raszto oficialiszko V. Symonas gavo žinią apie savo isztrėmimą, teipo-gi ir arcyvyskupui ministras par telefoną davė žinią, kad asistentu prie konsekracijos vyskupu paskyrė Varszavos vyskupą Runkevyczią, nės Symonas iszvažiuoja į Odessą.

Taip-pat 3 dieno lapkryczio atvažiavo Masalovas pas arcyvyskupą apsikabinėjis medaliais ir žodžiu apgarsino vardan caro ir ministro, kad Symonas sziandien turi Petro pylę apleisti ir iszvažiuoti į Odessą. Nauji visi vyskupai yra užvirtinti, tikt vieną nabagą Symoną atmetė, matyt, kad jau ant jo dantis griežė.

Toje paczioje dienoje (3 lapkryczio) priesz dvylektą adyną buvo susirinkimas R. K. D. Kolegijoje, ant kurio pribuvo ir Masalovas. Maskoliai, su k. Symonu pabaigę, prikibo prie arcyvyskupo. Ant susirinkimo Masalovs pareikalavo nuo arcyvyskupo, kad atszauktu Symono rastus. Arcyvyskupas atsisakė. Tada Masalovs tarė arcyvyskupui: „Jeigu jus sutinkate su Symonu, kuris neiszpildė musų pri-

sakymo ir išlygų konkordato, tai ir mes iš savo pusės laužome konkordatą, padarytą su Popiežium, ir Minsko parapijos vėl, kaip buvo po senovės, pasilika“, ir atsisukęs išbruszkino iš areyvyskupo rumų. Maskoliai tikt dėl žmonių akių padarė konkordatą su Popiežium, o daleisti iszpildyti, tai nemislyjo. Jieszkojo „неправильныхъ дѣствій“ kur jų nebuvo, idant žmonėms pasirodyti galėtu, kad jie elgias nepeiktinei. Nors maskolių diduomenė jau sziek tiek apsisvietė, bet veidmainystė, totoriszka palitika Czingizchano ir Batyjo da juosę tebesėdi.

Asztuntą adyną vakarę V. Symonas apleido Petropylę. Ant Vorszausko vagrolo savažiavo Petropylės dvasiszkijs ir daugel žmonių, ir su skausmų szirdies ir aszaroms palydėjo savo piemenį, kuris guldydams galvą už savo aveles, papuolė į sziaurės vilkų-alkanų maskolių gerklę. Skaud mums szirdį ir gaila jo netekus ir da labiau skauda, kad mus apleido nepaprastu budu. Garbė jam ir szlovė! tai nauja auka už Minsko vyskupystę. — Da žodis apie ritualistus. Ritualistai, apturėję rasztus nuo konsistoriaus apie uždraudimą maskoliszkos kalbos bažnycziose, iš pradzių su džiaugsmu tą žinią buvo priėmę, bet tas jų džiaugsmas buvo pavirszutinis. Minsko gubernatorius tą pajutęs puolė prie ritualistų siulydams jiems po 100 r. ant mėnėsio algos, kad tik baubtu toliaus, kaip baubė maskoliszcai. Bogomolai tie nelaimingi daug nemislydami vėl pasidavė po sparnais valdzios. Bet kad taip, tai taip sąnariai konsistoriaus 4 dieną lapkryczio, susirinko ir vienu balsu suspendavojo Słucko džiakoną Wroczenskį, didžiausį infamisą ir prietelį maskolių. Vyskupas Symonas 10 parapijų suspėjo užsodinti, o 10 parapijų liko da neužimtų ir kol kas bus, nežinoma, kaip su joms iszeis. Kaip iszrodo tos naujos parapijos truksta žodžių apraszyti. Kunigas Fr. Perekszlis rugpjuczio mėnėsyje nusikraustė į Starczyca, kur apart bažnyczios jokios triobos nerado, ir už 10 viorstų nuo bažnyczios turėjo važiuoti pas kataliką gyventojį ant nakvynės. Ant rytojaus tik su pagalbą kalvio įėjo į bažnyczią, nės raktų nebuvo. Vidus bažnyczios, kaip laužas: grindų lentos kitos jau staczios stovi, sienos nudraskytos, varpas tikt vienas ir tas parskylęs zakrystijoji ant žemės guli; rubų bažnytinių

ir vargonų nėra. Kunigas eina su aszaroms prie didžiojo altoriaus, bučiuoja ir tuom tarpu sukrito lentos, sugriuvo laipsniai ir kunigas išsvirto tarp lentų. Tokios tai pasekmės maskolizkos tolerancijos ir вѣротеримости.

K. Strelankis.

III. Pranesimas išz Ministerijos Viduriniųz Dalykų, departamento Svetimųz Tikėjimų 19 rugpjuczio 1807 m. Nr. 3334.

Jo Mylistai R.-Katalikiszkam Mogyliavos Arcyvykupui Katalikiszkjų Imperijoje bažnyčiųz Metropolitui Simeonui Kazlauckui.

29 d. balandžio mėn. už N. 2371 asz nusiuncziau pas valdantį lyg laiko Mogyliavos Arcyvykupystę Vyskupą Suffraganą Symoną pasiuntimą Kardinoło, Popiežiaus Stats-Sekretoriaus apie įvykimą sątarties tarp mūsų valdžios ir Jo Sventenybės Popiežiaus, kaip apšodinti dykuojancias Minsko gubernijos parapijas kunigais, ir apskelbimą Augszciausio sutikimo ant išpildymo szio akto. —

Szito pasiuntimo žodžiai nepalieka nėjokio abejojimo, juog aptariama sątartis kreipias tiktai prie tuszečiųz parapijų ir juog po vardu dievmeldystės ir Sakramentų reikia suprasti apskritai visą dievmeldystę (cultus officia), neiszmetant ir tų dalių, kurios pirma turėjo pildyties tosę parapijosez rusiszkoje kalboje.

Tuotarpu Vyskupas Symonas, Tamstai išzvipraszius išzvažiuoti, pildydamas paskirtą darbą dasileidė eilės neteisiniųz pasiėlgimų (рядь неправильныхъ дѣйствій). Visiszškai nepasirupinęz apšoditi tuszečiais parapijas, jis kuoveikiausiai paliepė konsistorijai išzduoti įsakymus valdantiems tas katalikiszkas bažnyčias, kuriose dievmeldystėje vartojama yra rusiszka kalba, idant toliaus laikytu dievmeldystę ir dalytu Szv. Sakramentus lotyniszškai ant ko Vyskupui Symonui nebuvo duota valia. Po kelių dienų neva išz priežasties kilstancijų keblumų, „isz priežasties sutikimo Szv. Sosto su mūsų valdžia, pakeisti (užmainyti) rusiszką kalbą, įvestą į nekurias Minsko gubernijos bažnyčias prie-

szingai užgrėsimei to paties Szv. Sosto, lotyniszka kalba“, nors apie tokį sutikimą jam visiszkai nebuvo apskelbta, paliepė konsistorijai iszaiszkinti tiems-gi klebonams, kad pagal minavojamą sutikimą lotyniszka kalba vartojama tiktai dievmeldystėje ir szventuose darbuose, nuveikiamuose pagal liturgiszku Rymiszkos bažnyczios knigu ir kad dėlto visuose kituose atsitikimuose (maldos, giedojimo ir tt.) jis, kunigas, vartoja tą kalbą arba szneką, kurią paprastai kalbą jo parapijonis ir kurią nuo senų-senovės meldžias, gieda ir kitas religiszkas apeigas atbuna. Prie to Vyskupas Symonas par abu kartu vietoje tikro persakymo pasiuntimo žodžių, ko, tiesą pasakius, priesz paskyrimą klebonų į tuszczias parapijas ir reikalo nebuvo, neteislingai vadina sutarimą, koku budu apsodinti tuszczias katal. parapijas, sutarimu visai kitoku.

Dėlto turiu už szlovę nužemintai melsti Jusų Mylistos, idant pasirupintum apie atmainymą pažymėtą neteisingu *неправильный* parėdymų Jusų Vietininko, sėjanczių maisztą vietoje religiszko nuraminimo ir apie tikrą iszpildymą įvykusio Augszcziausiai sutinkant, sutarimo musų valdžios su Jo Szventybę Popiežium, koku budu apsodinti dykuojanczias r.-kat. parapijas Minsko gubernijoje, iszpildžius idant teiktumis duoti man žinią.

Ministras vidur. Dalykų - Goremykinas, Direktorius Masolowas.

IV. Teisinimos R. k. Mogyliavos Vyskupo Suffragano Albino Symono. 25 d. agosto mėn. 1897 m. No. 404.

Jo Mylistai Mogyliavos Arcyvvyskupui Metropolitui Simeonui Kazlauckui.

Isz priežasties atsiszaukimo Jusų Mylistos 23 d. agosto m. už N. 2395 turiu už szlovę paaiszkinti szitą. —

P. Ministras vidur. Dalykų, atsiliepdamas 29 praėjusio aprilio už N. 2371 parsiantė man, kaipo Valdytojui Arcyvvyskupystės isz Augszcziausio sutikimo dėl iszpildymo pasiuntimą Kardinolo Popiežiaus Stats-Sekretoriaus, adresuotą ant Jusų Mylistos vardo, kuriamę buvo apskelbta, kaip apie įvykusę da 1877 m. 11 d. juliaus mėn. Szv. Sosto užgrėsimą

vardoti rusišką kalbą pridedamojoje dievmeldystėje (въ дополнителномъ богослуженіи) teip ir apie įvykusį sįmetą sutarimą Jo Szventybės Popiežiaus su mūsų valdžią apie paskyrimą kanonišką eilą (ex canonicis formis) klebonų į tuszczias isz priežasties pasakyto užgrėsimo parapijas Minsko vyskupystės, kartų su įsakymu kuogreicziausiai apšodinti tas parapijas.

Kaip visi žino, dykos isz paminėtos priežasties parapijos yra dvejopos: vienos faktiškai dykos, kuriose visai nebuvo kunigų, o kitos juridiškai, kuriose yra kunigai, bet jie nebuvo paskirti ex canonicis formis, tatai visi tie, kurie vartojo, arba tebevartoja rusišką kalbą dievmeldystėje, ir paskirti neturėjusio nėkokios dvasiškos valdžios, dabar nabaszniko praloto Zylinsko. Iszpilydamas rymišką aktą, asz visų pirmu, kaip regėties isz kningų Rėdymo Arcy-vyskupystę, pasirupenau užimti, kiek galėjo priestokos dvasiškaųjų Arcyvyskupystėje, tas parapijas, kamę visai nebuvo kunigų, ir trečią-ketvirtą dieną kaip gavau aptariamą pasiuntimą perstacziau, o gavęs sutikimą p. Minsko gubernatoriaus, paskyriau penkius klebonus, įsakęs kiekvienam isz jų prie paskyrimo, vardan įvykusio sutarimo Jo Szventybės Popiežiaus su mūsų valdžią laikyti dievmeldystę ir dalyti Sz. Sakramentus lotyniškai pagal kningų Sz. Rymo Bažnycios. Paskui paeiliui buvo paskiriami ir kiti klebonai, teip kad lyg augusto mėn. užėmiau deszimtį tuszczijų de facto parapijų.

Kaslink parapijų, kuriose buvo kunigai, bet nekanoniškai paskirti, asz ilgai apsimislyjęs, nusprendžiau patikti ant vietos, bet vienkart paskaicziau už savo priderystę apskelbti jiems apie įvykusį 1877 metuosę pagal oficiališką pranesimą Kardinolo Popiežiaus Stats Sekretoriaus užgrėsimą Szv. Sostoį vartoti rusišką kalbą pridedamojoje dievmeldystėje ir surishti tokiomis sanlygomis, su kokiomis buvo paskirti klebonai, apie ką ir perstacziau Konsistorijai 20 d. gegužės m., permainęs tokiu budu nekanonišką paskyrimą tųjų klebonų į kanonišką.

Paskui, kad atėjo prie manęs ir į Konsistoriją užklausymai nuo tik paskirtųjų ir pirmesniųjų klebonu, kokią kalbą prie naujos tvarkos dievmeldystėje turi vartoti bažnyčioje

atlikdamę tokias pareigas, kaip skaitymą žmonėms Evangelijos, mokymę katekizmo, sakymą pamokslų, užsakų, klausimus ir prisieką szliubą imant, apskelbimą pasninkų, szvenčių, tabelių ir tt. ir kaip jie turi žiurėti į visokias paczių žmonių nobazenstwas ir giedojimus (devotiones et pia cantica) bažnyčioje, pagal priimtą, paprotį, asz, dėl to kad vieni isz tų darbų nepriguli visai prie dievmeldystės (cultus officia), suprantamos kaipo Liturgija, kitos-gi yra atliekamos paczių parapijonių tiktai vedant kunigui, priesz savo iszvažiavimą isz Peterburgo Arcyvyskupystės bažnyčių lan-kytų 16 d. juliaus mėn. szių metų perdėjau Konsistorijai iszsiuntinėti pavaldiniams klebonams vienokią instrukciją, kurioje iszaiszokino, kad visuosę minavotuosę atsitikimuosę jie turi, pasiremdamę ant abełnų įstatymų ir visur esanczios praktikos, vartoti tą kalbą arba szneką, kurią kalbą, meldžias ir daro savo apeigas jų parapijonių.

Tai yra visa eilą mano darbų, kurie isz priežasties visai neteisingo perstatymo p. Ministrui Vid. Dalykų (ką gal matyti isz sulyginimo vienu tiktai liczbų) Jo atsiliepiamę 19 d. szio augusto už N. 3334 ant vardo Jusų Mylistos, vadinas neteisingais (неправильными) ir sėjancziais maisztą vietoje religiszko nuraminimo. Ne; sumiszimą padarė ir daro kiti, asz-gi augszcziaus apsakytuosę darbuosę elgiaus pagal savo iszmintį isz grynos szirdies ir sąžiniszkaį ne įieszkodamas nė jokių priežasczių ir iszsisukimų ir siekiau, idant nutildycziau protus ir įveszcziau religiszką vienybę į katalikiszką dvasiszkiją, ir gyventojus Minsko gub. iszskaidytus visokiais aiszkinimais dievmeldystės, ir tikrai žinau, kad szitas pasielgimas ir parėdymas, kaip pasemtas ant prisiusto man isz Augszcziausio daleidimo pasiuntimo Kardinoło Popiežiaus Stats-Sekretoriaus visur darė abełną linksmybę ir kad isz tos priežasties daugalyje bažnyčių, reikalaujant patiems žmonėms, kunigai padarė ypatingą meldymos už sveikatą ir ilgą amžių Mielaszirdingo Monarko, kursai sugražino jam piemenis ir leido melsties ir daryti religiszkas apeigas teip, kaip darė visuomet jie patįs ir jų proseniai ir kaip daro be pariszkados jų sanbroliai vieno tikėjimo kitosę parakvijosę to-gi kraszto, kur užsilaiiko lyg sziol įvestas dievmeldystės budas.

Mogyliaivos Suffraganas Vyskupas Symonas.

V. Paskyrimas Vizitatorių Minsko gub. bažnyčių.

Minsko Nadniemaniszkiam Džiakonui Kun. Senczykauskiui Jo Imperatoriszka Didybė, po perstatymo p. Valdanczio Ministeriją Vidaus Dalykų, teikė augszcziausiai paliepti, idant įkurtu ant visados dvi vizitatoriszkas pareigas, (должности) teip, kad 1) prie pirmosios vizitatorystės prigulėtu aprinkiai (ujezdai): Minsko, Borisowo, Igumensko ir Bobruisko, o prie antrosios aprinkiai Rieczycos, Mozyriaus, Pinsko, Slucko ir Nowogrudko, leidžiant vienok, jei ilgai niui reikalas isztiktu, perdėtiniai arba Valdancziam Vyskupystę sutikus su Gubernatorium ir patvirtinus Ministerijai Vidaus Dalykų, atmainyti iszskirstymą parakvijų tarp vizitatorysčių. 2) Idant vizitatoriai butu pagelbininkais Perdėtiniai Vyskupystės valdymę Minsko gub. bažnyčiomis. 3) Idant Perdėtinis Vyskupystės paskirtu į vizitatorius kunigus, besidarbuojanczius apie įvedimą maskoliszkos kalbos į pridedamąją dievmeldystę (подвигающихся на поприщѣ введенія русскаго языка въ дополнительное богослужение susitarius su vietiniu Gubernatorium ir patvirtinus Ministerijai. 4) Idant kiekvienai butu paskirta 500 rub. algos, skyrimai nuo algos už kitas pareigas ir da par vizitavojimą iszmokėti jiems progonus už 4 arklus. —

Apie tokią Augszcziausia valią pranesdamas man Valdytojas Ministerijos 10szio juliaus už N. 78 pridedamas mano sustatyta ir Jo Sijatielstvos užtvirtinta Instrukcija Vizitatoriams, davė man žinią, juog sutikdamas su mano perstatymu, dabartiniame laikę užtvirtino vizitatoriais Jūs (Senczykauskių ir Jurgevyčių).

Dėlo, prisiųsdamas Jums minavojamos instrukcijos kopiją, isakau pildyti Vizitatoriaus pareigą (powinnastį) pagal aną su priderancziu uolumu ir akuratnumu съ подлежащею рачительностью и акуратностью pirmojoje Minsko gub. Vizitatorystėje apskelbti apie tą jos dvasiszkiešiams 19 d. juliaus men. 1876 m. Vilniuje.

Pasirasze: Valdantis Vilniaus Vyskupystę oficijals-pražlots-Zilinskis (tokį pat popierių vienkart iszsiuntė ir Kun. Jurgevyčiumi, paskirdamas į vizitatorius į antrą vizitatorystę Minsko gub.)

Paveizdėkime, kaip skamba ta „Instrukcija“, paties Zylinskio sustatyta.

VI. Instrukcija Vizitatoriams Minsko gubernijos Bažnyčių.

1. Vizitatorius turi ne recziau, kaip dukartu ant metų apvažiuoti bažnyčias ir koplyčias, prigulinczių prie jo vizitatorystės aprinkių, daryti smulkiausia kanoniszką reviziją, parveždėti bažnyčios turtus ir piningus atkreipti ypatingą atydą ant dalykų vartojimo maskoliszkos kalbos prideda-mojoje dievmeldystėje ir pamoksluose, sergint, kad toks paprotis neatkreipiamai butu užlaikomas неуклонно поддерживаемъ ten, kur jis jau įvestas ir prisidėti prie įvedimo jos į kitas bažnyčias savo vizitatorystės.

Parspėjimas. Apie savo išvažiavimą ant revizijos, vizitatorius kaskart duoda žinią gubernatoriui.

2. Važinėdamas vizitatorius laiko dievmeldystę (prideda-mąją) maskoliszkoje kalboje, kurią sako ir įkalbėjimo pamokslus. Jis akyviausiai žiuri, kokį įspudį ant parapijonių padaro tokios maldos, o kad paregētu sąjausmą, t. y. jei jiems patiktu tokia dievmeldystė (nobazenstwa) bažnyčiose, kuriose da ji neįvesta, perstatyti Vyskupystės valdžiai apie įvedimą ten maskoliszkos kalbos prideda-moje dievmeldystėje ir pamoksluose.

3. Vizitatorius ypatingai veiz į organystus, kurie priskirti prie bažnyčių iš Minsko Organystų mokyklos, ir jei tei-singai skūsęs ant primygimo, užtarti juos ir gana jiems padaryti. (Kokia tai buvo iszkała, kokie tai organystai ir dėlko juos teip užstoja Zylinskis, asz nežinau. Vaisz.)

4. Vizitatorius asztriausiai priveiz moraliszkumą ir politiszką isztikimybę благонадежность kunigų savo vizita-torystės ir tuojaus pranesza apie svarbesnius parsizengimus Vyskupystės vyresniesiams ir Gubernatoriui.

5. Dėl pataisymo moraliszkumo dvasiszkujų, vizitatorius gali vieną kartą ant metų paskirti rekolekcijas arba dvasisz-kus pasznekėsius, pagal kanonų, o apie laiką ir vietą tų pasznekėsių, lygiai kaip apie pakviestus ant jų kunigus perstato Gubernatoriui dėl užtvirtinimo.

6. Vizitatorius apžiuri vidurinę ir orinę bažnyčių pusę, ypatingai tą, kur jau įvesta maskolizška kalba ir apie pasergėtas ydas pranesza Vyskupystės rėdui ir Gubernatoriui.

7. Pabaigęs kiekvieną reviziją savo parakvijų, vizitatorius pranesza visų smulkiausias žinias Vyskupystės Perdėtiniui, o kopiją Gubernatoriui.

8. Vizitatorius nusprendžia, kilus nesutikimams tarp klebonų ir kamendorių ir organystų ir apie svarbesnius dalykus pranesza Vyskupystės Perdėtiniui ir Gubernatoriui.

9. Vizitatorius gali storotės pas Gubernatorių, idant leistu eiti aplink tas bažnyčias, į kurias įvesta jau maskolizška kalba maždose ir pamoksluose, atsakydamę savo ir klebono vardu už tvarką ir nevartojimą lenkiszkos kalbos procesijose.

10. Vizitatorius gali storoties apdovanojimą (nagradų) ir suszelpimo tiems dvasiszkiems, kurie iszsiskyrė bėgimu рвеніемъ къ дѣлу введенія рус. яз. prie įvedimo maskolizškos kalbos į pridedamąją dievmeldystę ir pamokslus ir perstato apie iszgytiną arba perkėlimą kunigų ne sajauciančių arba elgancios priešingai tam užmanymui.

11. Vizitatorius reikalauja, kad su juo važinėtus vietinis džiakonas, o klebonai, kad sutiktu su prigulincią garbę, o pagal parėdymą R. Kat. Bažnyčios (Rituale Sacramentorum, p. 404).

12. Vizitatorius žiuri, kad klebonai bažnyčių, kur įvesta maskolizška kalba, turētu reikalingas dėl dievmeldystės ir kitų apeigų kningas maskolizškoje kalboje.

13. Vizitatorius priverčia klebonus turėti kningą su szniuru, pecziotimi ir paraszu, į kurią įraszo savo pasergėjimų prie revizijos.

Kopija teisinga. Pasiraszė: Vicedirektorius S. Grigorjėw ir Valdantis Vilniaus Vyskupystę oficijols pralots-prepozits Zylinkis.

Aiszku, juog ta instrukcija duoda vizitatoriams pilną valdžią ant parakvijų ir kunigų: sutinkanczius įleisti maskolizšką kalbą į bažnyčią galėjo auksu apypilti, nesutinkanczius į Sibėriją iszsiust; kas ir buvo.

Kas girdėties Lietuvoje ir pļaczioje pasaulėje?

Negalime skųsties, juog mūsų mėnėsinis laikrasztėlis butu visai nežinomas. Isz visų krasztų gauname rasztus su ilgomis ir trumpomis žinomis dėl skaitytojų jo. Užkvecziame ir toliaus akyvai dairyties aplinkui ir visa mums praneszti, ypatingai tuos dalykus, kurie užliecia patį pamatą mūsų sodiečių gyvenimo. Ir tamę dalykę sztai porą apraszynų tikro padėjimo mūsų žmonių įvairiosę vietosę. Labai maļonu, kad szviesesnieji parapijų gyventojai jungias į kupetas dėl atlikimo kokių reikaļų. Sztai **Kupiszkie** parakviją aplankęs sąnarys Minsko Ukiszkosios Draugystės, o szviesus vietinis kamendorius pasinaudavęs isz to dėl iszpraszymo uždėti czia ukiszką savo krautuvē, o tuotarpu prižadėjęs surinkti visas reikalingas žinias apie vietinius parduodamus iszdarbius, ypatingai apie linus. Linų probas jau iszsiuntę, bet atsakymo da nesulaukia. Sziuosę sunkiuosę laikuosę, kada viskas piga darbininkas gali daugiau peļnyti su savo iszdarbiais tiktai paszalindamas tarpininkus. Linų birkavas, duokime, kol nueis į verpimo pabriką, turi pereiti par kelerias žydų rankas: vieni bėgioja po sodas, jiezskodami, kiti taiso dideles partijas, o kartais tai net trecziasis tededa į laivą į užrubežį siusti, ketvirtasys suima isz laivų ir jau į pabriką vežą. Ukiszkosios Draugystės, kamę jos yra, kaip tai Minsko, Vitebsko gubernijosę, yra nekas kitas, kaip tiktai sutarimas vietinių obyvatelių neparduoti nieko mažiems pirkliams, bet viską pristatyti į Draugystės Krautuves, o Draugystės rėdas turi susineszti stacziai su pabrikomis, reikalaujancziomis mūsų iszdarbių, rasti kelius ant turgaviečių ir ten vežti didelėmis partijomis visokius daiktus, neiszkiriant nė daržovių, nė visztų, nė kiauszių. Peļnas tadą, kurį paima dabar tarpininkai pirkliai, pasilieka Draugystei, kuri gali tadą brangiau užmokėti savo sąnariams-pristatytojams. Butu kupiszkėnams ļaimė, kad pavyktu privylioti Minsko ar Vitebsko Draugystę, uždėti ten krautuvē. Ale ir dabar kupiszkėnai nesnaudžia: siuntę savuosius prie Dynaburko ir Pskovo brakerių linų kantoruosę; buvo sulygę, juog už kupiszkėnų linus mokės po 38 rs. už birkavą. Bet vietiniai žydai-pirkliai, kuriems ir

tas pešnas pradėjo sklysti iš rankų, puola ten pat sulygdamę pristatyt už pigesnę prekę. Norėdamę patis uždirbti begali žmonėms duoti po 32 r. 50 k., po 30 r. 10., 30 rs., o prastesniams net po 25 rs. už birkavą. Regi, kas tai yra leisti tavorą par rankas! —

Placžiai kupiszchio apylinkėse randas žmonės užsiiman-tijs arba norintijs užsiimti didesnę prekystę ir renką kapi-tofus, o tuotarpu renką reikalingas žinias su pagalbą savo piemenų. Džiaugiamis iš to neiszpasakytai! Prekystė, Ukiszkos Draugystės atnesz didelius vaisius, padės greicziaus apsiszviesti, nės bus už ką. Dabar kupiszčkėnai mažai teskaito, mažai težino. Labai kaltinti juos negal, nės 1) gyvendami toli nuo rubežiaus retai negauna kningelių ir gažetų, 2) ir gavę nelabai supranta žemaicziavimų naujojoje raszliavoje, o 3) didžiausis keblumas — tai neturtas par provas ir bankruta-vojimą kupiszchio bankos. Ant kupiszchio valseziaus esą 60000 rs. skolos; bankieriai suka, gubernatorius skolinin-kus licijavoja, linai ir kiti produktai pigūs ir tų niekas neima, — kurgi czia tau rupinties apie kningas, mėtyti rublius, kurių nėra! Galėtu, žinoma, į burius rinkties dėl apsiszvietimo, bet tai sunkus dalykas, kad nėra nė keleto tikrai szviesių iš paczių gyventojų. Nemokėjo žmonės gy-venti, neatsizvalgydami sėmė išz bankos, nemislydami apie atsidavimą, o dabar — bizna. Doras, teisingas ir iszmingingas starszina p. Gabrėnas visur kuogeriausiai veda reikalus, bet sunku pataisyti, kas par ilgus metus pagedo.

Sztai ir antras apraszymas, gana pilnas, paskirtos vietos.

Vaiszg.

Vieszintų. Vieszintos yra tai viena išz nelaimingiau-siųjų parapijų dėl suruskėjimo dideliame laipsnyje. Pamis-lijus apie jas, liudna pasidaro ant szirdies ir ima noras pasiguosti savo sanbroliams.

Maskoliszka dvasia įėjo į Vieszintų parakviją kartu su dideliu buriu atsiųstų maskolių. Daugybė ruskių pasiskaidė po szalį, o lietuviai besėbraudami su jais prisigėrė ir jų dvasios. Dabar beveik kiekvienas vieszintietis moka masko-liszškai susikalbėti ir tuo naudojas kalbėdams maskoliszškai netik su maskoliais, nės skaito tai sau už szlovę paniekinti lietuviszką savo kalbą, kurią kartu su bajorais vadina

1891

„muzikiszka kalba.“ Argi yr ko stebėties, kad mindžiodami savo kalbą po kojų, teip sugadino ją neiszpasakytai, kad gryniaus kalbanezio beveik nebesupranta. Tamsybė juos teip apaklino, juog nėkokio susigriaužimo nebejauczia isz nužeminimo, ir nebeklauso perspėjanczių juos tamę dalykę. Ką? — sako: ar asz duoną isz to valgysiu? — Paikas žmogau! ar-gi dėl vienos duonos gyveni ant žemės? Kam tu eini į bažnyčią? juk ji tau duonos nepakisza, o vienok ar gali tu aną parduoti? Lygiai ne terliok ir savo kalbos užtat, kad tau duonos neduoda. Lygiai neprotingos yra kalbos tarsį dievobaimingų, kuriems ne įkalbėsi melsties grynesnę kalbą. Ar su lietuviszką kalbą greicziaus dangun įeisiu? Žinai, kad greicziaus, nės bus dailiaus ir tavę greicziaus iszdailins. Kam tau reikia vargonų, kad ir ant armonikos Mikolas paczirpins? Juk vargonai į dangų neįkels, o tu perki anuos, dėlto kad anie dailina, duszią pakelia. Kas puiku-puiku ir Dievui juo patinka. —

Vieszintiečiai besidraugaudami su ruskiais, iszmoko daugybes maskoliszkų dainų, kurias su pasigerėjimu, reiszkianczių didį anų neiszmanymą, suėję dainuoja. Tos maskoliszkos dainos teip jiems patiko, juog anų melodiją (gaidą, natą) pritaikino prie daugybės lietuviszkų dainų; teip sugadino savasias dainas, nės dabar dainuodami nors lietuviszkus žodžius sako, bet jau jos nebe lietuviszkos.

Atsiranda ir tokių, kurie szventėmis apsirėdę maskoliszkais raudonais ar margais marszkiniais eina draug su ruskiais vakaruotų. Ruskinimas tadą, eina didžiais szuoliais pirmyn; kartais net baisu pasidaro: jeigu niekas iszmintingai neatkreips jų akių ant neiszmintingo jų gyvenimo, tai neužilgo nelinksma iszvaizdą turės Vieszintų parakvija. (Mes regime vieną tiktai vaistą: pristatyti vieszintiečiams kuodaugiausiai lietuviszkų laikraszczių, isz kurių pasisems visai kitokią dvasią. V.)

Draug su maskoliszka kalbą, beveik ranką rankon, prasiplatino girtuoklystė: jei užgirsi lietuvi maskoliszkaį szaukiantį, žinok, juog jau girtas. Kas szventą dieną, kas turgaus dieną reikėjo klausyties szauksmų, réksmų ir keiksmų besimuszanczių tarp savęs; ale kaip muszanczių! — Su

basliais, su akmenimis, teip kad nėkuomet isz musztynių neiszeina be kelių skylių gaľvoje, nepražudę sveikatos, o tankiai ir dvasios kuone iszleidę. Vylemės, juog isznykus karcziamoms, isznyks ir girtuoklystė; bet kur czia tau! Vieszintiečiai ir dabar mauna sau degtinę ant gatvės (ulyczios) be sarmatos, muszas, užpuldinėja ant visai nekaľtų ir primusza, kaip antai ir 21 d. rugsėjo mėn. atsitiko. Pavardes sziuo kartu užtylėsiu, laukdamas pasitaisymo.

Ar ne gėda jums, vieszintiečiai, neklausyti kunigų szaukiančių prie blaivystės? Ar ne gėda ir pažeminti tą, kas yra kiekvienam žmogui už vis brangesniu — kaľbą, tikėjimą, nuo senelių gautą? Gėda, ale mūsų nelaimė, kad musizskiai apie tą nėmaž nemislyja, kad pardavimas minavotųjų savo turtų, kaip tai kaľbos, tikėjimo, yra visų iszmingųjų **judoszystę** vadinamas. O, kada-gi susilauksime, kad mūsų žmonelės numylės savo turtus, jieszkos savo giesmelių, džiaugsis isz savo kaľbos, nesibiauriuos girtuoklystėje ir iszsiversz nuo sľoginanczios maskoliszkos dvasios! Duok, Dieve, kad veikiaus užtekėtu mums ta auszros szviesa ir apszviestu tamsius mūsų užkampius!

Bet neapszvieš jų rengiama czia iszkaľa (Lyg szioľai Vieszintose nebuvo. Apie tą bus kitoje vietoje paraszyta), ypatingai par rupestį archimandrito Szirdegio klosztoriaus „otca Warfoľomieja“. Gali jam pavykti, nės tai žmogus neiszpasakyto dievobaimingumo, kaip parodo sziokie atsitikimai. Nesenei atvykęs jis į kleboniją ir karszcziai meldęs vietinių kunigų, kad jie negintu savo katalikams ateiti į cerkvę, nors „perekrestitsia“. Szia vasarą nukeliavo jis į Raguvelę prie p. M. Komaro. Iszvydęs krėsľą su paraszu, juog ant jo kitados teikės sėdėti caras Aleksandras I. įniko staigu be paliaubos žegnoties ir, kaip ilgas, parkritęs ant žemės ėmė ilgai bucziuoti to kriesľo kojas, kaip kokią didžiausią szventybę. Gal carą mylėti, ale teip szuniszkaĩ laižant garbinti-nė koks protas nedaleidžia. Už tokias komedijas ėsas jau kandidatų ant archijeriejaus. —

Szermuksznis.

Priekulis (Kursę). 4 d. lapkryczio mėn. atvažiavo į Priekulį (tatai ant gelžkelio) p. Savickis, yra p. Tyszke-

vyciaus kasierius ir atidavęs sunkesnius daiktus ant багаžo, įsėdo į antrą kliasą. Suskambino tretį kartą — maszyna neina. Kodėl? Žandarai jieszko Savickio. Atradę iszso-dino. „Tu, sako, ne vieną kartą vežei lietuviszkas kningas, sakydamas, juog tai uogos, vynas. Nors sykį įkritai į musų nagus!“ Sulaikę tadą p. Savickį lyg rytojaus, kol nesugrižo iszveszti daiktai, ir nugabeno į Liepavos tamožnę dėl iszkratymo. Koks-gi buvo nusiminimas ir užsigėdinimas, kad prie p. Savickio nieko nerado! Ir negalėjo rasti, nės p. S. visai tuo neužiima, kaip lenkas, nemokas lietuvisz-kai. Spėjimas krito ant jo dėlto, kad isz Prikulio buvo vieną kart iszbėgęs kontrabandierius, palikęs kninga ir pa-raszą. Iakiuos, girdėties, bene 9 Savickius radę žandarai, bet iszbėgusio nebuvo ir tarp anų.

Isz Amerikos, 9. lapkr, 97. Da neperskambėjo aidas Baczkausko, „Saulės“ redaktoriaus bylos, turime jau kitą panaszios iszvaizdos. Tułas Airioszius (Izlandietis) isz Mt. Carmel Pa. apskundė „Garso“ redakciją už apjuodinimą. „Garsę“ mat pirm kelių mėnėsių pasirodė korespondencija apie laidotuves Airiosziaus žmonos, su kurią, kabėšę sakant, jis gyvena be bažnytinio szliubo. Apraszymas viso atsiti-kimo, buvo juokingas, ypacz komiszkai likosi perstatytas ex-kunigas Dembskis, kurį „szliupiniai“ pertraukė ant szer-menų net isz Scrantono. (Szliuptarniais, arba szliupiniais amerikiecziai vadina tuos, kurie sekdami pėdomis daktaro Jono Szliupo, iszsižadėjo katalikiszkos bažnyczios. Dembskis tai iszvilktas isz rubą kunigas, dabar bedievystės apaształas. Red.) Szliuptarnių dvasiszkas piemuo, besaky-damas ilgą pamokslą apie tai, kad nėra duszios, nė antro gyvenimo, ir kad melsties už numirusius visai nereikia, vos tik nepasivėlino ant trukio ir lipdamas į vagoną par grei-tumą buk pametęs pamtaplį, kurį buk paskui szliupiniai nuneszė pas Airioszių ir pakabino ant sienos, kaipo relikviją.

Visi szliupiniai pasijuto labai užgautais tokiu iszjuo-kimu jų ypatų (asabų) ir, sudėję kelias deszintis dolerių prigundė Airioszių skusti „Garsą“ už nuplėszimą szlovės. Była, kurį nuėjo ant sudo prisiektųjų (Grand-jury) į Sum-bury Pa., da nepasibaigė.

„Lietuva“ apgailistaudama tāsimos lietuvių po sudus, raszo, kad ir Airiosziaus bylą pagimdė „klierikałai“ (priklāusantīs kunigams), duodami negerą paveizdą apskundimu „Saulės“. Kiekvienam laikraszcziui valia raszyti, ką nori, ir valia matyti priežastį pikto net ten, kur jos nėra; palieku tad-gi ir „Lietuvai“ liuosybę pažvalgų ant bylos „Garso“ su Airiosziūm; drystu tiktai pirminti, kad tėvu visų bylų apie nuplėszimą szlōvės par spaudą yra „prikeltojas lietu-vystės Amerikoje“, daktaras Szliupas. Pamename juk-gi jo bylą su kunigu Burbą ir J. Paukszcziu, kuri nepasibaigė tiktai dėl to, kad daktarui pritruko pinigų tolesniam ve-dimui jos. Tamę pacziamę laiķę jau pats Dr. Szliupas turėjo teisinties priesz sudą už apszmeižimą angliszkuosę laikraszcziuosę penkių Szenandorio vertelķų. Tie dalykai jau seni ir gal dėlto „Lietuva“ juos neatsimena.

19 ir 20 d. spalių m. atsiliko Philadelphijoje XII. Susi-vienijimo Lietuvių Amerikoje Seimas. Delegatų (pasiuntinių) isz visų pusių suvažiavo į 40 su virszum. Isz svarbesnių nutarimų reikia paminėti padalijimą sąnarių ant trijų skyrių: 1) garbės sąnarių, kurie galės dėvėti Susivienijimo ženklelį ir gaus „Tėvynę“ už dyką, bet neturės balso ant seimo ir negaus posmertinės; 2) tų, kurie mokės ant metų 2 doleriu ir po smerczio gaus 150 dolerių ir ant galo, 3) tų, kurie mokės metinės 4 dolerius, gaus 300 dol. posmertinės. Nutarta teipogi paskolinti p. A. Graicziunui isz Chicago 200 dolerių ant pabaigimo daktarystės mokslo. Laikrasztį Susivienijimo „Tėvynę“, kurį tušos kuopos norėjo panaikinti, nuspręsta netiktai palikti, bet da augant Susivienijimui spėkomis didinti. Konkursas ant paraszymo lietuviszkos gramatikos likosi panaikiintas, nės per visus metus niekas rankraszcziuo neprisiuntė, o mūsų filioliogai net ant pri-vatiszķų laiszķų nesiteikė atsakyti. Ant tolesnio laiko Susivienijimas spaudins tiktai tokias knygas, ypatingai vado-velius prie mokslainių, kokias gaus ir pripažins už naudingas.

Seimas teipogi paskyrė 100 dolerių ant reikalų naszlių, ir naszlaiczių, likusių po aukomis szerifo Martino. Apskritai sakant iszreiszkimų simpatiją ir paskyrimų visokių paszalpų buvo daug, teip kad tuli pradėjo vadinti jį „miełaszirdystės“ seimu.

Laikę didelės parodos po Philadelphijos ulyczias, atliktos 19 d. kun. Žylinskas, Susivienijimo Prezidentas, padėjo priesz monumentą Jurgio Waszingtono vainiką „Nuo suvienytų lietuviszkų katalikiszskų draugyszczių“. Parodoje ėmė dalyvumą teipogi latvių draugystė.

10 d. spalį atsitiko ties Lattimer Hazleton skerdynė lietuvių, lenkų ir slovaku, kurią daugalis lygina prie Kražių skerdynės. Szerifas Luzernės pavieto, Martin, liepė savo pagelbininkams (deputies) szauti ant ramiai einanczių vieszkeliu straikuojannczių lenkų, slovaku ir lietuvių. Tamę szaudymę smertį gavo 26 straikieriai, o 40 su virszum tapo sužeisti. Urėdiszkas tyrinėjimas parodė, szaudymas buvo visai nereikalingas ir Szerifas su savo pagelbininkais likosi paszauktas ant sudo už žmogžudystę. Byla dabar eina Wilkės Barr'je. Isz visų pusių plaukia gausios aukos ant reikalų likusių naszlių ir naszlaiczių, teipogi ant kasztų sudo.

Amerikietis.

Varszava. Studentų manifestacija universitetę. Pri-siunczia mums žinią turinczią sanryszį su musų krasztu su pastatymu pamenklo b. Lietuvos generalgubernatoriui Muraviovui, kariku pramintam dėl baisios jo kraugerystės 1863 metuosę. Apie tą minavcjome N. 10. Isz Varszavos mums raszo.

Szeszi profesoriai musų universiteto, paszvencziaus Vilniuje pamatinį akmenį Muraviovo pamenklui iszsiuntė telegramą sziokis įtalpos. „Dvasią jungiamės su dabartinę szventę pradedant budavoti pamenklą Rosijos valdžios didvyriui gr. Muraviovui, kurs iszliuosavo Lietuvą (sziaurvakarinį krasztą isz lenkiszskai-katalikiszskos vergijos ir su-tvirtino tą tiesą, juog tas krasztas buvo ir yra grynai maskoliszskas. Tegul bus palaimintas atminimas Didvyrio“!

Kaip tai? Žmogus, kurs su ugnimi ir kalaviju žudė tukstanczius žmonių, kurs tukstancziams szeimynų atėmė tėvus, brolius ir sunus, kardamas juos ir be jokio sudo iszsiųsdamas į Sibėriją, tas žmogus turi buti už tą laiminamas??!

Kaip tai? Kad nuo paszlovinimo tos biaurios ypotos nusigrįžta su baimę didžioji pusė paczių maskolių, czia Varszavoje atsiranda tarpę profesorių 6 žmonės, kurie su

sumenkėjusią duszią jungias su sziuo paszventimo aktu! Isztikro! didesnį paniekinimą profesorių amato sunku suprasti.

O kad telegramas buvo iszsiųstas vardu viso universiteto, tai sunku buvo reikalaoti nuo mūsų studentų, kad mes neapreiksztumem savo pažiūrų ir jausmų ir nepasirupintume iszdėti tų menkų asabų.

Manifestacijos buvo dvi: viena pėtnyczioje ant lekcijos profesoriaus Filevycziaus, antra subatoje, didesnė ant lekcijos Ziłowo. Pirmąjį tiktai iszjuokė, iszkeikė ir iszszvilpė isz auditorijos (salios), o Ziłową, kaipo lenkėdj, kiaurai Apuchtino iszperą senai jau visų studentų nekencziamą, netiktai iszkeikė paskutiniais maskoliszkais žodžiais, bet da pradėjo laidyti su kalioszais.

Reikia paminėti, kad tos manifestacijos buvo visai nesutaisytos: medžiaga buvo sukrauta, kas ten prikiszo ugnį — ir užsikurė.

Likusiems keturiems profesoriams nieko nepadarėm, dėlto kad jie mokina filiologijos, o klausytojai mažne visi maskoliai, ir dėlto da, kad sumiszimas universitetę pasidarytu par didis ir galėtu pasibaigti prastai dėl paties universiteto.

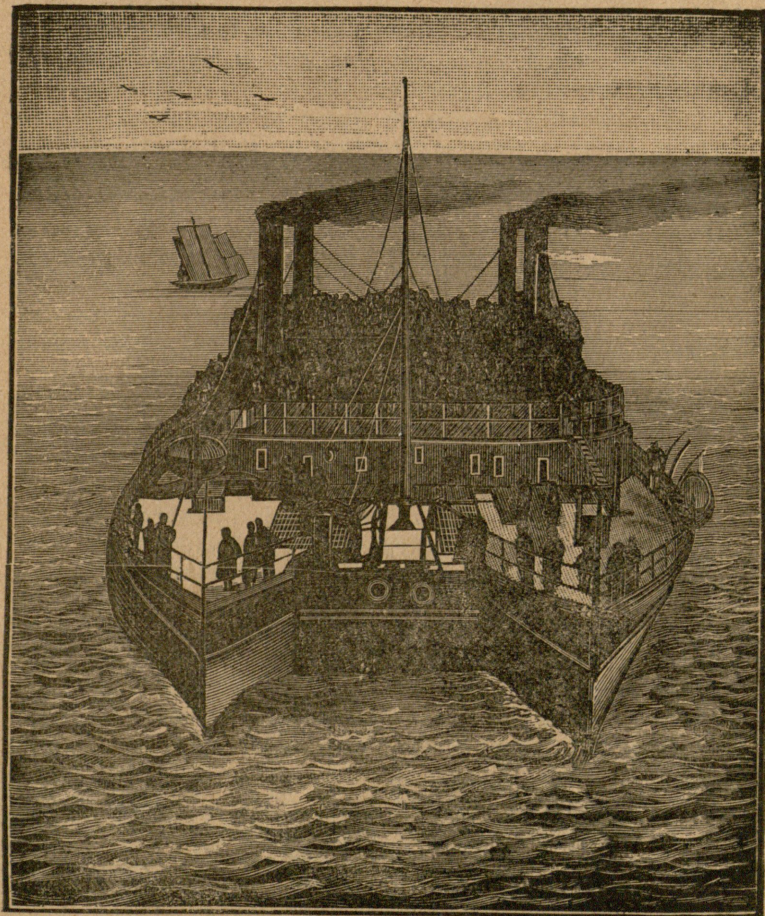
Dabar po universiteto sudo paduota 300 studentų kaip jie bus nubausti — nežinome. Visų daugiausiai, jei keletas bus iszvarytu su tiesomis įstoti į kitą universitetą, o kitiems iszkalbės tiktai, duos „wygowor“.

Ignotas.

Ant didmarės arba Oceano, kurs tukstanczius mylių turi užlėjęs vandeniū, mislytume, kad nesutiksi gyvos duszios, negut kokį vandeninį gyvuolį iszvyysi. Bet tai apsiriktumete: tukstancziai laivų szliauzioja drąsiai po tuos vandeninius tyrus szen ir ten, milijonus žmonių vežodami nuo vieno kraszto į kitą, isz Europos į Ameriką, isz Amerikos į Australiją ir tt. O kiek visokių daiktų, visokių žmogaus iszdirbinių, žemės turtų vezioja, tai sunku ir apreipti. Viena vandeninė garinė maszyna-garlaivis paima szimtas birkavų ir veža. Bet žmonėms vis didesnis reikalas randas, vis daugiau krauti į garlaivį; ale juo daugiau prikrauta, juo didesniū reikia maszynų stumimui, kurios ir paczios

daug vietos užima ir labai sunkios. Už tat izmislyta „dvylypi laivą“ (veizdek paveikslėli), t. y. du tikru garlaiviu, su savo maszynomis sunerta į vieną dėl padidinimo vietos. Į tokį laivą gal daug daugiau tilpti, nekaip į abudu skyrimai.

Vaisx.

Dvilypis laivas.

Peterburgas. 4 d. lapkryčio mėn., ant rytojaus po išsiuntimo V. Symono į Odessą, gamta kaip pasiūto. Smarkus vėjas pradėjo pusti nuo jurių, suvarė į Nevą jūros vandenį, išz Nevos į kanalus arba perkasus par visą miestą ir szen, ir ten einanczius. Vanduo išzėjo išz krasztó, užlėjo miestą ir telkszojo lyg antrai adynai po dvyliktos. Tvanas, kokio Peterburgas nebuvo matęs nuo 1824 metų, padarė daug pragaiszczio, daug sklepų su tavorais ir žmonių užgyventus užpylė. Žmonės par visą žiemą tadą negalės be įeiti į atrėkusius gyvenimus sklepuosę. Nemaž nukentėjo ir jaununė, kuri turėjo išz mokyklų grįžti.

9. d. lapkr. prasidėjo konsekrecijos Popiežiaus paskirtų vyskupų. Pirmąjį paszventė Bolesłová, Jeronimą Kłopotowski, b. Akademijos Inspektorių, paskirtą į pavyskupius (Suffraganus) Lucko-Žytomyriaus Vyskupystės. Konsekраторium buvo Žemaiczių vyskupas M. Paliulionas, o o asistentu žemaiczių pavyskupas A. Baranauskis, dabar paskirtas į Seinų vyskupas. 16. d. buvo konsekruotas Steponas Žvierowicz b. Vilniaus Seminarijos Rektorius į Vilniaus vyskupas.

K. S.

Darbėnai (Telszių ap.) **Kratymas szpitolės.** Į kokį kvailą pasiutimą gal raudonsiuliai įkristi, kaip be bausmės gali varginti mus lietuvius visoki nors prastų prascziausi raudonsiuliai, tai sunku ir beapsakyti. Peterburgas nė žinoti nežino, kaip visoki urėdninkai, asesoriai vargsta dėl ramybės žmonių. Kas dieną ramių ramiausių žmones varto, kižoja įieszkodami jei neužgintų daiktų, tai . . . dėl savęs peño. Naudojas tad-gi išz menkų-menkiausios prakės, kad tiktai nusibaldyti kur pajieszkoti . . . dėl savęs kelių rublių. Sztai atsitikimas, nė į tiesą nepanaszus. Darbėnų miestelyje yra sena szpitolia, kurioje gyvena deszintis visai senų moteriszkujų, vargiai benuvelkanczių kojas į bažnyčią. Visas anų užsiemimas-małda, nės darbuoties nebegali. Gyvena jos išz atnasų (apierų), dėlto negal pasakyti, kad turētu kokius turtus. Tos tatai neturtingos, senos bobutės vienu matu pasidarė akyvaizdoje nesenei išz Sałantų atvykusio urėdninko ir szimtininko-žydo, 17 d. lapkryčio m, pacziamę viedur dienyje atsibaldė anodu su 4 laužinkas kratytų. Gailu ir pikta buvo veizdėties, kaip

tie bovijos su negalincziomis apsiginti bobelėmis. Pas vieną beuostydami atrado sziek-tiek piningų sustojo tadą visi, džiangės, gražavos, skaitė ir aplinkui vis dairės, ale, nelaimė, valdytoja B. S. czia pat stovi ir nė nemislyja akių nuleisti nuo jų rankų ir vis-gi jiems paskui iszėjus, nebe visus berado. Nusibalde į A. Riepsz. kamara, norėjo jau laužties į szepą, bet A. R. užgynė, žadėdamas tuojaus atneszti rakta, bet urėdninkas apmislyjęs tarė: „nemužno“! iszsitraukė isz kieszėnės didelį buntą įvairių-įvairiausių raktelių ir truputį pavartęs, iszkarto atidarė szepą. Keista dideliai, kam jis su savimi tąso du svaru raktų! — Uostė, jieszkojo tadą visur, bet, kaip reikėjo tikėtis, nieko negavo, dailiai maskoliszkai apsikeikė, bet nenorėdami vis-gi grįžti su tuszeziomis rankomis sugriebė visas maldakninges, dievobaimingas kningeles, iszduotas priesz 50 metų ir daugiau. Ant rytojaus urėdninkas atsiuntė Sotniką-žydą reikalaudamas 3 rublių, tai sugražįsias paimtus daiktus. Bet užsivylė: isz kur duos tos bobos, kad neturi? Gerai ir padarė, kad ir butu turėjusios: už tokias kningeles vis tiek nieko nebus. Pasakoja, buk ant szpitolios užpuolę, įpraszyti pardavėjo ašaus, kokio ten K., biauriausios ypatos.

Senelis.

Žyžmarė (Vilniaus g.). **Kokie czia lietuviai?** Norite žinoti apie tą Lietuvos kampelį? Gerai pasakysiu tik visų pirma nebe verta jo vadinti Lietuvą, greicziaus Gudiją. Zyžmarės miestelis purviniausias; gyventojai lietuviai, dunderiuoja lietuviszkai, bet biauriausiai primaiszydami lenkiszkus ir gudiszkus žodžius. Tamsūs, kaip lapkryczio naktis; neapszviesti nė tikėjimo dalykuosė, nės mokynami yra lenkiszka, kurią tai kalbą mažai tesupranta. O, laikai! O, vyrai-apaształai! Pameskite bent kartą apsakynėję „Lenkų Karalystę“ dėl „Dangaus Karalystės“! Prietarų, užkalbėtojų nuo ligų-nepirkęs gausi. Skaityti szeip-ne-teip moka, bet ant „Služba boža“. Lietuviszka kalba par visą laiką persekiojama bajorų szuabajorių, pagaliaus ir kunigų, isz tų paczių žmonių iszėjusių. O, apaształai atskalūnai! Kaip kalba persiokojama, teip žmones, ją kalbantįs už nieką turiami, niekinami. Dėlto savo kalbos gėdžias; neiszgirsi nė „Tegul bus pagarbintas J. Kr.“ bet „Nek bandzi poka-

lony“ biauriausiai isztariama. Medžiagiszka negal pasakyti, kad prastai turėtus; žemę turi labai gerą, visur molis, arklius laiko gerus, bet brių neturi; kaž kokias „czortopchaikas.“ Triobos-vidutiniszkos; grįczios geros, bet saklyczios, užsimuszk-nerasi. Moterų neszysta gan graži, bet už tat vyrų visai gudiszka: iszleisti ant kelinių marszkiniai; teip ir į bažnyčią eina. Žmonės labai gražus: dideli, su geltonais plaukais; ypatingai skaiszczios motriszczios. Sveczius priimti visiszka nemoka nė turtingesnieji, nės „geri“ žmonės su jais nēmaž nesėbrauja.

V.

Užpraszome ir kitur gyvenanczius szviesius lietuvius, kad netingētu prisiusti mums žinių isz savo kraszto kokiamę padėjimę yra ten apszvietimas, tikėjimo ir lietuviszka kalba, nės tie klausymai visuomet stovi prieszakyje „Tėvynės Sargui.“ (Rėd.)

Szaszuoliuose (Vilniaus gubernijos ir apskriczio) lietuviszka kalba naikinama yra lenkiszkos ir tai dedasi su pagalbą bažnyczios. Amžinos atminties velionis mūsų klebonas kunigas Juozapas Łuksza visadą sakydavo pamokslus lietuviszcai. Praėjusią vasarą jam iszsigabenus į amžinastį, gavomė už kleboną jauną kunigą Petrą Bałkauskį, kurs ir įvedė Szaszuolių bažnyczion lenkiszkus pamokslus. Norints lietuviszki pamokslai tankiaus yra sakomi, o lenkiszki recziaus, pamokslą vis-gi tošę dienose, kuriuose klebonas pasako lenkiszką, lietuviszko tadą jau nebesako, ir žmonės palieka pus-alkiai ant duszios, dėl to kad lenkiszką kalbą vis-gi ne teip gerai supranta, kaip savą prigimtąją kalbą; ir religijos mokslas svetimoje kalboje suteikimas menkesnius vaisius teiszduoda. Tą tiesą sziantdien visi pripažįsta, ir patį lenkai Prusijoje skundžiasi ant vokėczių, kad lenkų vaikus iszkalosę vokiszka mokina religijos, o Lietuvoje tie patį lenkai lietuviams skelbdina lenkiszkus pamokslus. Kokia czia prieszingystė, ir kokia neteisybė!

Tegu sau nekurie Szaszuolių lietuviai jaunosios kartos, isz kvalczyvos fanaberijos, ir butu gi prasšę naujojo klebono lenkiszka sakyti pamokslus; tegu sau į Szaszuolių bažnyčią susirenka lig deszimties asabų „szlėktų“ (arba bajorų), kurie gerai lietuviszka supranta; vis-gi nereikėjo szventą amboną

paversti į kokį ten „polonizacijos“ pabuklą. Ak Szaszuolicziai isz prigimimo yra lietuviai; lietuviszkai visa parakvija kalba, o ponybės nedaug ir ta gerai lietuviszkai supranta . . . Tai kam-gi czia lenkiszki pamokslai? Sziamę dalykę aiszkiai regisi lenkiszka politika, arba-tiesiaus sakant „**polakomanija**“, kuri lietuvių prascziokėliams įkalba kvalczyvą gėdėjimos savo tėvų kalbos, veda juos prie paniekinimo savosios tautytės, o prie isimylėjimo į lenkystę, ir teip iszlengvo versti lietuvius į lenkus . . . Istorija smarkiai apsudys tokį katalikų kunigų elgimos.

Tautą panaikinti — tai tiranų užsiėmimas. Per visą spalį mėnėsį kun. Baškauskis kalbėjo bažnyčioje szv. **rožanczių lenkiszka**, o giedamas jisai yra kas szventa diena lietuviszkai. Parakvijonįs po senovės da ligsziolai tebegieda rožanczių bažnyčioje visadą lietuviszkai, bet klebonas kaip rodyti — parodė, kad tai nepridera, kad geriaus yra (?) Dievą garbinti lenkiszka, ir jis (klebonas) kalba rožanczių lenkiszka.

Ar gi czia ne bałamutystė!

Užpalių miestelyje ukininkas Benediktas Tarvydas buvo paskolinęs žydui Irszai linpirkliui 500 rublių, kursai užstatė už tą skolą savo namus ir plečių, įraszydamas vekselį, kad jei jis ant termino skolos neatiduos, tadą Tarvydas atsiima jo namus ir plečių. Irsza skolos neatidavė ant termino, Tarvydas padavė žydą sudan, kurs ir prisudyjo Tarvydui Irszos namus ir plečių. Tadą Irsza uždegę savo namus ir sudegino. Nė tau, nė man. Kaip tai pavojinga žydams skolinti piningus.

Sziauliuosę. Nedėldieninė nemokama klias. (Woskresnyj bezplatnyj klass). 14 d. rugsėjo mėn prie „Prichodskos“ iszkalos atvėrė minavojamą kliasą. Gali ten užsiraszyti, juog szvendieniais ateisi po pietų ir mokysės nuo 2—4 valandos, gausi tadą veftui kningas, popierių, juodylą, plunksną, žodžiu-visa, ko tiktai reikia dėl mokymos. Eidamas namon kningas ėmės su savimi, o kitką-palieki. Mokytojais bus daug abejos lyties asabų isz visokių liuomų, kurie tai mokina raszyti, skaityti ir skaitliuoti (liczbų); gal ir daugiau ko mokys, nės mokytiniai bus padalyti į daugalį skyrių,

pagal įgautą jau mokslą. Dabar tik keturi skyriai tėra. 14 d. prisirinko vos 40 žmonių augesniųjų ir mažesniųjų, bet prasidėjus popo malebnei daugumas išžėjo ir nebegrižo, atmindami gimnazijos malebną. Bet antrą nedėl' 21 d. suėjo jau arti 120 asabų; gražus skaitlius, nėra ko sakyti! Aiszku, juog žmonės trokszti trokszta apszvietimo ir semia, kur tik gali. Kad mūsų rėdai galvoje butu apszvietimas, tai leistu ir kituose miesteliuose atidengti tokias vietas, kamę galētu pramokti raszyti ir skaityti. Mokytojų netruktu: jauni kunigai nepasigailētu vargo, už tą gal galvą dėti. Kad Dievas duotu rėdai Dvasios S. apszvietimą-sugražinti mumų kningas, nepersekioti kalbos, pasirupintumėmes apie tokias iszkałas. Dabar reikia tik veizdėti, kad visoki mokytojai isz savo paikystės nenorētu pažeminti mokytinių tikėjimo, tautystės. Ką pasergesime-praneszime. *Tapalis.*

Kaip Vargaitis pavirto į vagį — razbaininką ir nukeliavo į Sibėriją.

Apysaka. Paraszė *Dėdė Atanaxas.*

(Užbaiga).

XVII.

Vargaitis, Ona Avinpjovaitė, Antanas Avinpjovys ir Mikolas Vagiliunas atsidurę vienamę Paprusio miestelyje. Važiavo jie ir pekszti ėjo dvi nakti ir vieną dieną. Buvo jau vakarop, kada jie į treczią dieną privažiavo Prusų rubežių. Jie žinojo, kad ant rubežiaus stovi kareiviai ir ne vieno žmogaus be bilioto neperleidžia, o jie bilioto neturėjo ir visa jų viltis ir linksmybė buvo — iszsmukti par rubežių paslaptینگai ir tadą jie visiems pasakys: „patriubykite!“... Bet jie savo amžiuę parubežyę nebuvo buvę ir neturėjo jokio žmogaus pažįstamo, kurs anus galētu iszvesti par rubežių. Apart to da visiems kinkos virpėjo, kad neišstebētu palicija ir kad anų nesuimtu: juk tadą jau viskas butu užbaigta. Visi jie sulindo į vieną nuoszalinę karcziamą, kuri buvo pilna visokios menės žmonių: vieni isz jų buvo storpilvei su iszskustais sniukeis ir storomis „pavarytomis“,

kuriuos „prusais“ vadino, kiti buvo vėl tvirto kuno sudėjimo — žaliukai-vyrai, kuriuos „kontrabandiereis“ szaukė; vieni isz jų gėrė alų kiti degtinias ir atsisėdę tarp savęs isz palengvo sznekėjosi. Vargaitis su savo kumpaniją iėjęs į karcziąmą atsisėdo ant zaslano (suolo) prieszais stalo ir papraszė degtinios butelį. Žydas akimis parmetęs nuo galvos iki kojų Vargaitį ir jo draugus, tuojaus suprato, kad jie turi buti yra isz tolimesnio kraszto keleiviai. Žydas tuojaus Vargaitį ir jo draugus ivedė į atskirą kambarį, atneszė degtinios butelį ir atsargingai paklausė: isz kur jie? ir kur jie važiuoja? Vargaitis ir jo draugai užklausti: isz kur jie atvažiavo ir kur jie važiuoja, biszkiuko paraudonavo ir tarsi baimingai į vienas kitą pažiurėję atsakė, kad jie nuo poros mylių czion ant turgaus atvažiavo, bet žydas užkartą suprato, kad jie meluoja: nuo kalbos ir nuo viso jų apsiėjimo žydas pažino, kad jie isz tolimesnio kraszto yra atvykę. Žydas iszėjo isz kambario ir musų keleiviai vieni paliko. Visi neiszmanė ką toliaus veikti, nežinojo kur eiti ir ko klausti, kad aniems duotu rodą kaip jie galėtu per rubežių parsikraustyti. Sznekėjosi jie ilgai tarp savęs ir vėl iėjo žydas.

— Niu, ką? rasit norite tamstos į Prusūs važiuoti? paklausė žydas. Vargaitis ir jo kumpanija biszkiuko galvą palingavo į vienas kitą nusistebėjo ir nusiszypsojo, bet ant to žydo užklausymo nevienas nieko neatsakė.

— Ir ką, rasit norite paslaptینگai par rubežių iszeiti? panetrino žydas.

— Ar bicziuolis mus iszvestum par rubežių? paklausė nedrąsiai Vargaitis.

— Ai, ai dėlko ne! asz tą „łoską“ galiu jums tuojaus padaryti, tvirtino žydas peczius traukydams.

— Ir kiek bicziuolis už tai norėtum? pradėjo lygti Vargaitis.

— Niu, jusų viso labo yra keturi, tegul bus nuo kiekvienos galvos po 10 rublių! vamtelėjo žydas.

— Ar nebns par brangu? iszikiszo Vargaitis,

— Ai, ai, ai dabar rubežius „vaisko“ teip yra apgultas, teip sunkiai yra par rubežių iszeiti, niu 10 rublių nuo asabos tai yra maži piningi, aimanojo žydas.

— Gerai, sutiko Vargaitis, bet žiurėk, kad musų nesugautu!

— Ai, ai tamstos kaip par rojų iszeisite.

Visi tylėjo ir į vienas kitą žiūrėjo.

U-u tamstos į Ameriką važiuojate, nunarnėjo žydas.

— Į Ameriką! prisipažino Vargaitis.

Žydas išėjo iš kambario laukan ir po valandos vėl įėjo antrą žydą vedinąs ir pasakė, kad jis anus išves par rubežiu. Antrasis žydas keleivius parmetęs akimis nuo kojų iki galvos pradėjo anus bauginti:

— Ai, ai kaip dabar Prusuosę žemačius gauda! niu kaip sugauna, iš mūsų kraszto be bilioto žmones, tuojaus įdeda į „turmas“ ir paskiau išduoda maskolių vyresnybei!

Vargaitis ir jo draugai iš baimės net trukterėjo.

— Niu, kas mandrei daro, to nesugauna, tolyn traukė žydas, tas nuvažiuoja į pat Ameriką be bilioto.

— Ir kaip reikia padaryti, kad nesugautu? paklausė baimingai Vargaitis.

— Niu, asz jau žinau, kalbėjo žydas barzdą glōstydamas ir savo szirdyje linksmindamos, kad tie „gojei“ jam gerai užsimokės. Vargaitis ir jo draugai biszkiuko atsigavo ir pradėjo žydo praszyti, kad jie anam užmokės tiek, kiek tikt jau reikės, bile tikt jis anus išvestu be paojaus par rubežių ir jiems išdirbtu arba parodytu Prusuosę kelius, kad jie vėl netektu palicijei ir kad anų neiszduotu maskolių valdžiai. Žydas, žinoma, prizadėjo viską kuogeriausei iszpildyti ir savo keleivius užtikrino, kad jie nusmauks į Ameriką be jokių vargų ir nelaimių. —

Vargaitis už savę ir už savo draugus užmokėjo žydui 40 rublių ir po valandos, kada jau gerai sutemo, žydas atvedė jauną vaikną ir pasakė, kad jis anus išves szią naktį par rubežių, o rytą jie susitiks Kulapėnų karcziamoje prusų pusėje ir patsai žydas pristatys visus keleivius į Amburgą ant laivo į Ameriką einanczio. Vargaicziui ir jo draugams tasai žydo plianas labai patiko labiausei, kad jie nemokėdami vokiszkos kalbos ir nėjokių kelių nežinodami, bijojo, kad jie nepaklystu ir kad prusų palicija prie anų neprisikabintu. Žydas, mislyjo jie, szeip teip jau atkreips palicijos akis nuo jų ir jie veikei nuvažiuos į Amburgą ir tadą jau anų nėjokia palicija nesugaus. Jie žydui už tokią gerą rodą padėkavojo ir meldė, kad jis antrą dieną į aną Kulapėnų karcziamą ateitu ir anus iki Amburgo nuvežtu. —

Naktis buvo tamsi, bet rami. Ansai žydo pristatytasisvaikinas išsvedė savo keleivius iš karcziamos ir visus surtatė į vieną eilą

kaip žąsis ir pasakė, kad visi paskui jo eitu. Ėjo jau pusė viorastos par pievas, par ganyklas ir užėjo tarsi ant kokio vieszkelio, kurs isz vienos ir isz antros pusės buvo grioveis apkastas. Vaikinas apsistojo ir sznibždu savo „žąsiems“ pasakė, kad tai yra patsai rubežius, kuri reikės greitai parszokti. Vargaitis ir jo draugai savo amžiuję nekartą jau buvo lindę nakties laikę į svetimą svirną, bet jie nekados neisztyrė tokios baimės kaip dabar: jiems rodės, kad jie lenda į koki tai maiszą, kad jų ten surisz ir daugiau isz ano nebe iszleis. Visi pirmu szoko par vieszkeli vadovas ir paskui jo Vargaitis su savo draugais, bet pakrummyje kas-žin-kas susznabždėjo ir balsu suriko:

— „Stoj! stoj!“

Vadovas ir keleiviai paleido bėgti ir užpakalyje iszgirdo szaudyklės svuvį, bet vadovas savo keleivius pradėjo raminti:

— Dabar jau nėra ko bijoties, parėjome paskutinią „liniją“, esame prūsų pusėje.

Vargaitis ir jo draugai atsidusėjo ir tarsi akmuo jiems nuo szirdies nukrito. Už pusę valandos jie buvo Kułapėnų karcziamoje ir visi gėrė „prusinę.“

Ausztant į Kułapėnų karcziamą atėjo žydas, kurs Vargaitį ir draugus buvo prižadėjęs nuvežti į pat Amburgą ir anus ant laivo atiduoti. Žydas visupirmu savo keleivius pradėjo gandinti, kad jie nekur ne vaikszeziotu ir nekam nesirodytu, bet tik kur pakampėje sėdētu ar stovētu. Po valandos žydas savo keleivius iszsivedę ant gelžkelio stotės ir pasakė, kad ten jis aniems nupirks biliotą į pat Amerika, kurs kasztuos ant kiekvienos asabos 100 rublių t. y. už keturias asabas 400 rublių; apart to žydas Vargaitį ir jo draugus pradėjo bauginti, kad anus gali užpulti palicija ir piningus atimti, butu gerai, kad jie visus savo piningus žydui atiduotu ant saugojimo, kad jis anus į Amburgą nuvežęs, piningus atgrąžis. Bet Vargaitis nebuvo isz tų paskutiniųjų kvailių ir pasakė žydui, kad jis daug piningų neturi, kad tiktai teturi ant kelio už keturias asabas. Žydas savo keleivius atvedė ant gelžkelio stotės ir pastatė netoli „praveto“ ant lauko jiems aizskindams, kad jie į vidų negali eiti, ba palicija anus gali nutverti ir tadą bus jiems bėda. Gelžkelio trukis už pusę valandos turėjo ateiti ir žydas savo „klientus“ pradėjo „sztur mavoti“, kad jam duotu piningus biliotui nupirkti. Vargaitis su žydu norėjo lygei eiti ir piningus už biliotus pats

užmokėti, bet žydas ant to nekaip nesutiko ir vien paliciją gandino. Ant gašo Vargaitis įtikėjęs žydui davė 400 rublių ir žydas akimirkoje isznyko, prižadėdams tuojaus biliotus atneszti. Praėjo 15 minutų, o žydo nė matyti, praėjo pusė valandos ir trukis jau atėjo, o žydo, ir jo biliotų nė regėti. Vargaitis ir jo draugai parsigando ir pradėjo tarp savęs sznekėtis, kad žydas su visais jų piningais pabėgo. Visi stovi nusiminę ir lukuruoja da žydo ir jo biliotų, bet gelžkelio trukis pastovėjęs porą minutų nuszvilpė tolyn ir mūsų keleiviai jau aiszkiai suprato, kad žydas anus prigavo. Ejo nuo gelžkelio stotės vienas prusų lietuvis ir paregėjęs pas „provento“ stovenczius tris vyrus-žemaičius ir vieną moteriszkę, apsisotojo ir paklausė:

— Ko czia, vyrai, stovėte?

Vargaitis ir jo draugai iszgirdę žemaitiszką kalbą net galvas augsztyn pakėlė, bet jie nežinojo ir nemokėjo kaip atsakyti labiausei po įtekmę tokios nelaimės, kad jiems žydas 400 rublių kuo tikt nuneszė.

— Norėjome važiuoti gelžkelį, borgterėjo Vagiliunas par nosį.

— Ir dėlko nevažiavotė? pasivelinotė? a?

— Ne, nepasivelinome!

— Ir ko czia stovėte?

— Tamsta, pone, bene isz žemaičių? paklausė Vargaitis.

— Ne, asz prusų lietuvis!

Vargaitis ir jo draugai nusiminę stovėjo ir tarsi da kas-žin-ko laukė.

— Tamstos bene į Ameriką važiuojate? paklausė vėl ansai lietuvis.

— Ne, mes czia-teip sau atvažiavomė, teisinosi Vargaitis į visas szalis nužiurėdams ir tarsi bijodams, tarsi ko laukdams. Nebuvo ko daryti, lietuvis nužiurėjęs „žemaičius“, norėjo tolyn eiti, bet da paklausė:

— Jeigut tamstos į Ameriką važiuoti norite ir kelio nežinoti, asz tamstos galiu už menką atmokesnį pristatyti į Amburgą arba Bremus.

Vargaitis ir jo draugai neiszmanė ką ant to atsakyti: vienas toksai agentas-žydas anus prigavo ant 400 rublių ir da paliciją iszgandino, kad anus gali aresztavoti ir maskoliams iszduoti. Piningų jie da turėjo į 800 rublių, ba nuo Ukurių starszinos

Girtuklevyciaus vien paėmė 1300 rublių ir dėl tų 400 rublių, kuriuos žydas nunesų jie da didilio vargo nebutu isztyrę, bet jie bijo palicijos, kad anus kaipo be „praszporto“ nesugautu ir atgal neparsištu. Ant gało Vargaitis ir jo draugai nuo pagalbos ano lietuvio atsisakė ir nusprendė savo sylomis iki Amburgo nutekti. Vargaitis — vienas isz drąsesnių — įėjo į vagzalą ir vieno isz gelžkelio tarnų paklausė, kada eis trukis į Amburgą, bet tas atsakė, kad trukis tevaikszečioja iki Tilžės, kad ten reikės parsėsti į kitą trukį ir jam pradėjo kalbėti ciela litanija apie kelionę iki į Amburgą ir pasakė, kad lyg trukiui ateinant reikės laukti szeszas valandas. Nebuvo ko daryti, reikėjo palaukti trukio.

Trukiui po szeszių valandų atėjus, Vargaitis nupirko keturis biliotus iki Amburgo ir visi išėdo „į maszyną“. Po visokių vargų ir painių, rodos į treczią ar ketvirtą diena jie nusigavo į Amburgą. Czia tai buvo paskutinė vieta, kurioje turėjo užsi- baigti ana baimė, kad jie į palicijos rankas nepatektu ir visiems galėtu pasakyti: „dabar mums papuskite!“ Bet jie isz vienos pusės norėdami atsilenkti palicijos ir isz antros pusės nemokė- dami jokios svetimos kalbos apart žemaitiszkos, kolaik paklius ant laivo, turėjo isz vaikszečioti visas stacijas nuo Ainosziaus iki Kaiposziaus. Amburgę iszlipus „isz maszinos“, tuojaus prisistatė jaunas vokietuks ir vėl žydas, kurs supradsams, kad jie keliauja į Ameriką, maiszytoje žemaitiszkaile-nenkiszkaile-maskoliszkai-vokiszkoje kalboje, pasiūlojo savo patarnavimą, kad jis anus pas savę priims ant kvatieros, kad laivas į Ameriką teis po trijų dienų, kad jis aniems biliotus tuojaupat gali parupinti ir tt. Bet jie žydo „saldzių“ žodžių neklausė, ba vienas toksai rudbarzdis anus prigavo ant 400 rublių, ir paklausė vokietuko, kuris vėl keleivius meilingai užpraszė pas savę ant kvatieros, žinoma, už menką buk atlyginimą ir žadėjo anus ant laivo nuvesti. Vargaitis ir jo draugai ant to sutiko ir vedami vokietuko iszejo pas jį „ant kvatieros“. Ejo visokiomis ulyeziomis ir po deszinės ir po kairės ir ant gało įėjo į mažą ulytelę. Vokietuks priėjo prie nedidžio namo, patraukė droti, suskambėjo, duris atsivėrė ir jaunas vaikinas visus įleido į vidų.

Įėjo visi į didelią triobą, kurios galę buvo didelis stałas ir aplinkui keletas kedžių, ant kurių atsisėdę keletas vokietukų grajijo kvor- tomis. Vargaitis ir jo draugai įėjė į triobą, atsisėdo palei kakalio

ant zoslano (suolo) ir žiurėjo į grajinczius vokietukus. Po valandos vienas iš vokietukų prisiartinio prie keleivių ir tarė:

— „Ja, meine liebe Schemaiten karti pagrajiti nori?“

Vargaitis ir jo kumpanija galvą palingavo ir atsakė:

— Ne, nenorime!

— Ja, ja, karti pagrajiti nori, nori! vien ragino vokietuks.

— Ne, nenorime! vien keleiviai gynėsi.

— Na, „Vater,“ tu karti pagrajiti nori? kalbėjo vokietuks į Avinpjovį,

— Asz, ponaiti, nenoriu! prieszinosi Avinpjovys galvą purtindams.

— Tu „Fräulein“ nori karti grajiti? kalbėjo į Oną.

— Asz, ponaiti, nenoriu! ta vėl spyresi galvą judindama.

Vokietuks atsitolino nuo keleivių ir į triobą įėjo kits vokietys su dideliu pilvu ir ilgą barzdą. Tuojaus pradėjo jie grajiti kvortomis ir žinoma, išz piningų. Už kelias minutes storpilvis-vokietys išzgrajijo 25 markius. Vargaitis savo draugams į ausį pradėjo sznibždėti, kad jie papuolė į namus „szulierių“, ba jis kalinyję sėdėdams girdėjo apie visokias jų „sztukas“ ir pradėjo savo draugams įkalbinėti, kad išz tą namų kuoveikiausei reikia sprukti laukan.

Vokietuks vėl priėjo prie keleivių ir vėl pradėjo jiems įkalbinėti, kad su juom kvortomis grajitu, bet Vargaitis ir jo draugai regėdami, kad juos gali gerai apipeszti, metėsi išz triobos pro duris laukan.

— „Ach du mein liebes Fräulein!“ nutvėrė vokietuks Oną ir pradėjo spaudyti.

— Ponaiti, ponaiti! paleisk manę, paleisk! asz szauksiu gvoltas! rėkė Ona spardydamos.

— Ach, ach, Fräulein, warten sie, warten sie!*) spaudė vokietuks verkenczią Oną!

Vargaitis regėdams, kad jo Ona papuolė į vokietuko rankas, pribėgo ir išztraukęs išz jo nagų, leidosi ant ulyczios tolyn bėgti.

Vokietuks tolyn juos nesivijo, bet tuojaus sugrižo į savo triobą keikdams „dümme Lithauer“ (paikus žemaičius). Vargaitis su savo kumpaniją išzsprukęs ant ulyczios išzpradžios bėgo kiek galėdami tolyn ir po deszinės ir po kairės kur anų

*) Ak, ak, panele, paľauk, paľauk!

akis vedė ir kojos neszė. Po vaľandos visi iszėjo ant pľaczios ulyczios, ant kurios svieto minios vieni važiuoti važiavo kiti pekszti ęjo visais paszaleis ir maiszėsi kaip ant jomarko. Ona apsisztojo, įkiszo ranką į kieszėnias ir suszuko:

— O, Jezau!

— Kas yra, Onyt? pakļausė Vargaitis.

— Mano piningų kieszėnyjė nebėra! suriko Ona.

— Nebėra piningų!

— Nebėra, nebėra Joneli, visus 200 rublių tas „praklentas“ vokietuks turi buti isztraukęs su visu mazgeliu, ak, ak, ką asz dabar darysiu? verkė Ona.

Vargaitis tuojaus cziupterėjo už savo kieszėnios ir tebrado savo piningus, nuszisukęs į szalį suskaite viso ľabo į 560 rublių. Tuos piningus pardalijo į keturias dalis ir visiems padalijo, ba kad vienam isz jų piningus pavogs, tad da didėlios bėdos nebus, bet kad nuo jo vieno visus piningus pavogs, tad visiems bus bėda. Nusimine, vaikszcziujo isz vienos ulyczios į kitą ir patįs neįinojo kur eiti, kur dingti. Ant gaľo beklaidįiodami, nuėjo pas uostą (portą) ir pradėjo vieno-kito teirauties kurs isz ľaivų eis į Ameriką, bet tikro atsakymo ir tikros įinios nė nuo vieno negavo; vienas isz užklaustųjų pažiurės, galvą palinguos ir atsakys: „ich verstehe nicht!“ (nesuprantu) kitas vėl nusistebės ir galvą palingavęs vėl atsakys: „dumme Pollaken!“ (kvaili lenkai!) Vaikszcziujo nabagai po miestą cielą dieną ir jau pradėjo temti, reikėjo kur nors ant nakties įsipraszyti, bet kur? jie patįs neįinojo. Ant gaľo atsiliėpė senis Avinpjovys:

— Vyrai, juk ezia turi buti katalikų baįnyczia! eime, rasit bent ant szventoriaus parnakvosime!

— Tiesą tu braczaiti sakai! visi szutiko ir pradėjo katalikų baįnyczios įieszkoti.

Praslinkus keletai vaľandų ir po didilių vargų ir painiųjų vos-ne-vos atrado katalikų baįnyczią, bet koksai jų buvo nusistebėjimas, kad szventoriaus nebuvo ir baįnyczia stovėjo ant ulyczios vidurio; pradėjo įieszkoti szpitolės ir zakrastijono; klausė vieno kito, bet nėks jiems rodos nedavė; szutiko ant ulyczios kokį tai seną su žilą barzdą vokietį ir praszė, kad nuvestu prie „Kūsterio“, bet tas vėl galvą palingavo ir atsakė: „ich verstehe nicht!“ (asz nesuprantu!) Szalip baįnyczios buvo maži namelei

ir isz anų iszėjo vėl senas, kuprotas vokietys; metėsi prie ano ir klausė kur „Kūsteris“ gyvena.

— „Na, na, ka jums „Kūsterio“, asz esu anam pamaczniks!“ tarė vokietys flegmatiszkai pusiau vokiszkoje, pusiau lietuviszkoje kalboje.

— Mes, ponali, norime, ar nepriimtumi ant nakvynės! praszėsi keleiviai kepurias nusiēmė su dievobaimingu veidu.

Vokietys visus nužiurėjo ir iszpalengvo tarė:

— Ja, jūs rasit esate koki vagis, „žuliki!“

— Oi, ponali, esame iszmingi, teisingi žmonės-katalikai, teisinosi keleiviai akis į dangų narstydami.

Vokietys nevieną tokį kelevį isz Žemaičių parnakvindavo ir, žinoma, gerai paskui liepdavo sau užmokėti, visus nužiurėjęs da vieną — kartą, tarė:

— Na, eikite scen!

Visi sumarmėjo į priemenį ir ant augszto visus suleido į mažą kambarelį. Paskui jie nuo to paties vokieczio atsižinojo, kad laivas į Ameriką teis po trijų dienų.

Vargaitis ir jo draugai pas tą vokiētį, „Kūsterio pamaczniką“, iszbuvo tris dienas ir su jo pagalba nusipirkę „tiketus“, iszvažiavo ant laivo sėsti ir į Ameriką drožti.

Laivas „Victoria“ milžiniszkos didybės leisdams isz savo trijų kaminų dumus, stovėjo uostę ir laukė „pasažirių“. Keleiviai isz visų krasztų ir visokių tautų skubėjo ant laivo. Szauksmas, rėksmas, klegesys, bildesys buvo neapsakomi. Czia buvo tarsi koksai tarptautiskas jomarkas; vienas lipo ant laivo kitas nuo laivo; vienas atsisveikindamas su savo pažistamais juokėsi, kitas verkė ir žegnojosi tarsi ant smerczio važiuodamas. Ir kokių vėl žmonių czion nebuvo? buvo ponų ir ponių gražei apsirėdžusių, buvo ir praszcziokelių su „milineis“ apsidarusių, buvo prekėjų amatninkų, paprastų darbininkų, o visi kalbėjo įvairiomis kalbomis kaip po Babilionijos boksztos sugriovimo: ir vokiszškai ir prancuziszškai ir angliszškai ir italioniszškai ir lenkiszškai ir maskoliszškai, buvo ir lietuviszkos kalbos girdėti. O kas suras visas priežastis, dėlei kurių ta svieta minia į tą visų paszlovintą Ameriką važiavo? vienas važiavo prekystės reikaluosę, kitas mokslo reikaluosę, kitas jieszkodams darbo ir uždarbio, kitas pas savo gimines ir pažistamus ir tt. ir tt.

Vargaitis su savo kompaniją užlipo ant laivo ir žiūrėjo į tą raibojanciją svieto minią; parėjo jam par galvą mislįs apie jo praėjusį ir ateinantį gyvenimą. Praėjęs jo gyvenimas buvo pilnas visokių blogų darbų ir nedorybių; pasiklojo jam isztrukti isz rankų teisybės ir už savo piktus darbus nuo karonės atsilikti; jau jis su savo tėvynę parsiskyrė ant visados ir iszsirinko sau naują tėvynę, bet koks jo bus gyvenimas „naujoje tėvynėje“? apie tą jis da nepamislyjo. Dabar jis atkreipė savo atydą ant Onos, kurei sznibždžia į ausį „saldžius“ žodelius, kad jų dabar nėks nesugaus ir neparskirs, kad jie dabar visas painijas pargalėje, nuvažiuos į Ameriką ir bus laimingi.. laimingi... Ona szypso ir į Joną žiuri; isz jos žiburiuojanczių akių tarsi kibirksztis lėkia ir vis į Jono veidą atsimusza ir jie abudu visiems Titnagams, Zundeliams ir Girtuklevycziams tarsi sakyte sako: „dabar mes jusų nebijome, dabar jųs mums galite papusti!“

Jonui bemaštant apie savo ateinanciją „laimę“ tarsi isz nejuszczių prisiartino koks tai paprastai apsirėdęs nepažįstamas žmogus ir maskoliszkai paklausė:

— Tamsta esi Jonas Vargaitis ir važiuoji į Ameriką?

Vargaicziui ant tokio netikėto užklausymo visos mislįs apie Amerikos „laimę“ isz galvos isz dulkėjo kaip plunksnos isz pagalvės ir jis tarsi isz netyczių atsakė:

— Teeeeip!

Nepažįstamasis rodydams su pirsztu ant Avinpjovio, Vagiliuno ir Onos vėl paklause:

— Tie tamstos yra draugai?

Vargaitis vėl nėko pikto nesaprotaudams par nosį atsake:

— Eee!....

— Tamstos visi esate isz Kauno gubernijos Ukurių valsecziaus?

Czia jau Vargaitis susigribo ir lūpą sukandęs atsake:

— Ne, mes esame Suvalkų gubernijos!

— Ir kokio valsecziaus? paklausė nepažįstamasis.

— Em.. em... em.. Meimerių valsecziaus numikecziojo Vargaitis.

Nepažįstamojo užpakalyję pasirodė du žandaru ir Vargaicziui su draugais sudrebėjo kinkos (kenklės) nemažiaus kaip pas asesorių Moszennikovą „ant daproso“.

— Tamstos nemeluokite! sakykite tiesą!

— Ot, pone, nemeluojame, sakome visuszvencziausią tiesą!

— Tamstos esate Kauno gubernijos Ukurių valseziaus?

— Ne, ne, ponali, mes Suvalkų gubern. . . atsakė Avinpjovys.

— Suvalkų ne Suvalkų, pataisė sznibždu Vargaitis.

— Tai yra Suvalkų gubernijos Eimerių valseziaus.

— Meimerių valseziaus vėl pataisė Vargaitis.

— Ak, tų Meimerių valseziaus vėl atitaisė Avinpjovys.

— Asz tamstas areštavoju ir tamstas pristatyti iki rusioniskojo rubežiaus pavedu priglobai dviejų žandarų, isztarė rimtai nepažįstamasis ir žandarai tuojaus mūsų keleivius pradėjo vesti nuo laivo.

Vargaitis ir jo draugai norėjo pasiprieszinti iszpradžios, bet regėdami, kad žandarai smarkiai ėmėsi anus nuo laivo žemyn varyti, nuleido nosis ir nusiminę. Ona pradėjo balsu verkti ir visa publika atkreipė atydą ant tos „scenos“. Tasai nepažįstamasis buvo paslaptingos maskolizkos palicijos agentas; jis ėjo nuo laivo pirmų. Vargaitis su draugais viduryjė, o žandarai isz užpakalio. Dabar prasidės Vargaiczio ir draugų ilga sugrižtvių kelionė. Pasakysiu trumpai. Mūsų keleiviai draugystėje žandarų iki Prusų rubežiaus nuvažiavo gelžkeliu, o atsidurę maskolių rankosė, keliavo „po etapo“ ir par „turmus“ iki kolaik atsidurė savo pavieto kalinyjė.

XVIII.

Garsas Ukurių apygardoje pasklydo, kad Joną Vargaitį „su kompaniją“ parvarė isz Prusų. Bet nevisi tam tenorėjo tikėti: žmonės pasakojo, kad Vargaitis da tebgyvena Voverų miszkę ir paprastai tebrabavoja keleivius, prieszingai visi žydai garsino, kad Vargaitis yra sugautas ir sėdžia apygardos kalinyjė. „Slie-dotaelis“ pradėjo traukti pas savęs daugybę žmonių labiausei tuos, kurie koku nebuk budu nuo Vargaiczio nukentėjo ir pradėjo tyrinėti visas Vargaiczio vagystes, užpuldinėjimus ir tt. Žmonės itikėjo, kad Vargaitis yra sugautas ir par Voverų miszką jau drășiaus važiavo. Visi biszkiuko nusiramino. —

Isztyrinėjimas Vargaiczio ir jo draugų vagyszečių ir užpuldinėjimų traukėsi į pusantrų metų ir tuotarpu Vargaitis su savo „kompaniją“ sėdėjo apygardos kalinyjė (ir neužilgam) turėjo stoti priesz „okružną sudą“.

Buvo jau pabaiga pavasario. Parkratymas Vargaicžio ir „kumpanijos“ „dielos“ buvo paskirtas ant 25 dienos gegužės mėnėsio. Vargaitis ir jo draugai buvo kaltinami įvairiosę vagystėse padegimę Raudžių sodžiaus užpuldinėjimuosę ant žmonių, žmogžudystėse ir parėjimę rubežiaus be „praszparto“. Į sudą buvo išszaukta 150 liudytojų. Už apgynėjų arba advokatą Vargaičiui ir draugams buvo duotas jaunas lietuvis, kurs savo „klientus“ turėjo ginti, žinoma, veltui ant išzdirbimo savo ateinančios „karjeros“. Sudo butas buvo pilnas žmonių — žiurėtojų.

„Sudas eina!“ isztarė garsingai sudebnasis asesorius. Visi nutilo; iėjo sudžios ir užėmę sau paskirtas vietas. Ant suolo apkaltinamųjų sėdėjo Jonas Vargaitis, Ona Girininkaitė — Avinpjovaitė, jos tėvas Antanas Girininkas — Avinpjovys ir Mikołas Vagiliunas; netoli jų stovėjo anų advokatas minėtasis lietuvis. Prokuras užsidėjęs ant nosies szpikulūs (akiliorius), pradėjo skaityti apkaltinantį aktą, kurs buvo paraszytas ant 85 arkužų; paskui prasidėjo tyrinėjimas apkaltinamųjų su visokeis partrukėis. „Dieła“ traukėsi į tris dienas. Užbaigus tyrinėti prokuras pasakė kalbą, kurioje reikalavo kuo tikt ne pakorimo apskųstus. Isz eilos į sudžias ir „prisiažnuosius zasiedatelius“ prakalbėjo apskųstųjų advokatas, kurs uždaužė isz draugijinės pusės, iszrodė įtekmę kalinio „mokslo“ ant Vargaicžio gyvenimo, jo tamsumą, neturtus ir tt. „Vargaitis — vagis, Vargaitis — žmogžudys — kalbėjo tasai apgintojas — bet kas padarė aną vagimi? kas padarė aną žmogžudžiu? Pasakysite jis pats tokiu pasidarė! Bet ar nebuvo kokios priežastis arba aplinkybės, kurios aną privertė vagimi ir žmogžudžiu palikti? Oi, buvo! Pirmasis kalinio „mokslas“, iszvertė isz pamato ano nuomones, sugadino ano dorą ir padirbo aną tikru „vagimi“. Bet kalinys — kieno įsteigtas? Draugijos. Kam? parsizengusiams priesz tą paczią draugiją jos sąnariams. Dėlko? dėl jų pasitaisymo? ne! iszėjo daug mokytesnis ir gudenis vagystės amatę, iszėjo daug piktesnis ant tos paczios draugijos, kuri aną išmokino vogti ir piktai daryti. Kas czia kaltas? pasakysite Vargaitis, o asz atsakau: draugija, kuri par savo netikusias institucijas ką turētu savo pagedusius arba serganezius sąnarius taisyti ir gydyti, anuos gadina ir marina. Dabar asz paklausiu jusų, ponai sudžios, ar turite vaikų? Tasai klausymas nevienam rasit pasirodys netiek žingeidus kiek nusi-

stebėtinas, bet jeigut iš jusų kas turi mažą vaiką, kurs vos moka vaikszezioti, žinoma, anam pristato auklę, kurios turi buti pareiga, vaiką prižiūrėti, kad jis vaikszeziodams nepavirstu ir nesusimusztu, kad nepasižeistu, kad sau neišsipjautu, kad neišidurtu arba kokią bledį nepadarytu. Bet auklė atsitolinusi nuo vaiko, užmigo arba pražiopsojo ir ant nelaimės visų vaikas pagavęs į rankas peilį savo broliukui nupjovę tris pirsztus ir išzokęs į verdancio vandens katilą nutvilko kojas ir tuojaus numirė. Dabar klausymas kilsta: ką mes turime kaltinti, kad tas vaikas į verdancio vandens katilą išzoko ir numirė, ar jį patį, kad jis toks kvailas buvo į verdantį vandenį szokti, ar auklę, kuri pražiopsojo ir vaiko neprižiūrėjo? Visi, man rodos, atsakys, kad tai buvo auklė kalta, kad vaikas galą gavo par auklės neprižiūrėjimą. Įeikite dabar, ponai sudžios, į padėjimą mano „kliento“ Jono Vargaiczio, kurs, teisybė, iszrodo ne vaikas, ne kudikis, bet cielas vyras su usais ir barzdą, bet atminkite, kad jis da budamas pusberniu buvo pavestas priglobai auklės-kalinio, kurs vietoje mokyti kaip reikia ant svieto vaikszezioti ir saugoti, kad jis nepasižeistu pats ir kitų nepažeistu, aną pražiopsojo ir jis nubirbėjo žemyngalviu į katalą supuvusios dorybės ir tenai dvasiszką smertį apturėjo. Ką mes dabar kaltiname: ar auklę-kalinį, kad jos vaikas dvasiszką smertį apturėjo, ar tą patį vaiką, kad jis toks neatsargingas buvo pats sau dvasiszką smertį padaryti? Mes sakome, kad czia kalta yra ne-auklė-kaliny, bet patsai vaikas. Kokie tai neliogiszkumai! Vargaitis — mūsų tai tikras vaikas, bet blogai ir netikusei iszaugęs. Kieno czia kalczia? Ar jo paties, kad jis toks iszaugo ar jo augintojų? Jeigut sziandieną priduodame didelį svarbumą vaikų auginimui ir jeigut vaikas blogai iszauga, tad kieno kalczia ar vaiko ar augintojų? Vaiką laikome už manekiną, už vaszko szmotelį, į kurę pusę aną pusuksime, ten jis stovės ir į tą pusę jis žiurės. Kas Vargaitį iszaugino? kas aną į vagį ir „razbaininką“ padarė? Pasakysite, kad aną iszaugino tėvai. Teip! kolaik jis pas tėvus buvo, nežinojo ir nesuprato vagystės; isžėjo jis į svietaį ir ten iszmoko visupirmu vagiszauti ir paskui razbainykauti. Todėl kas aną iszmoklno piktų darbų? Atsakau: vėl draugija! Atskreipiu į „prisiaznuosius zasidotelius“. Ėsate, ponai, draugijos reprezentantai, tos paczios draugijos, kuri mano klientą supaikino, doriszškai isztvirmino ir iszmokino visokių piktų

darbų. Pripažindami draugijos piktą įtakę ant mano klientų kiekvieno teisingo ir sąžiningo žmogaus vidurinis balsas priverčia pasakyti: „nekaltas!“

Ant tų žodžių ponas advokatas užbaigė savo kalbą ir prokuroras „prisiažniemiems“ uždavė klausymą: ar Vargaitis su kompanija kalti yra užpuolimo ant žydo Zundelio, ant starszynos Girtuklevycziaus? ar kalti yra užpuolime ant anų trijų deszimitininkų Voverų miszkę ir vieno isz jų užmuzimę? ar kalti yra parėjime rubežiaus be „praszparto“? Ant tų trijų klausymų turėjo atsakyti „prisiažnieji“. Po pusę valandos „prisiažnieji“ iszėjo isz savo kambario ir ant visų trijų klausymų atsakė: „kalti!“ Sudžios po kelių minutų parskaitė toki dekreto: Jonas Vargaitis apsudytas į katorgą ant 15 metų, Ona Avinpjovaitė ant 4 metų į katorgą, Antanas Avinpjovys ant 4 metų į katorgą ir Mikolas Vagiliunas ant 8 metų į katorgą. Ir ant to užsibaigė sudas. Apkaltintieji stovėjo iszblyszke, nusimine ir kada apgintojas Onai lietuviszkai pasakė, kad ana yra sudyta ant 4 metų į katorgą. Ona balsu suriko ir graudžei apsiverkė. Vargaitis aną sudo dekretą priėmė rodos, be jokio vidurinio susijudinimo, bet pusantrų metų kalinys padarė ant veido ženklus. Senis Avinpjovys vėl sulyso, sukumpo ir rodėsi, kad jis tuojaus su sziuomi svietu parsiskirs katorgos visai neregėjęs. Vagiliunas vėl parsimainė ir jam kalinyję besėdint žandai prasikalo. Kareiviai Vargaitį ir draugus pradėjo vesti isz sudo buto į kalinį.

— O Jezau, o Jezau! atiduokite mano Jonelį, atiduokite mano Jonelį! suriko graudingai tarp žmonių sena moteriszkė.

Buvo tai Vargaiczio senutė — motyna, kuri pažiūrėjus ant savo sunaus rasit paskutinį — kartą nebeiszturėjo nuo szirdies skausmo ir balsu pradėjo verkti. Visi žmonės eidami isz sudo buto tylėjo ir aduksavo, kad toksai jaunas žmogus, kurs butu galėjęs tapti naudingu žmonių draugijos sąnariu, o dabar iszėjo ant nieko ir turės keliauti į Sibėrijos kasyklas, kad tenai jam prikaltu prie nugaros karą (toczką) ir tenai savo gyvastį pabaigtu.

Bet ar Vargaitis su „kompanija“ papuolė į katorgą pirmasis? ir vėl, ar jis nuvažiavo į Sibėrijos kasyklas paskutinytis? Kiek tenai tokių lietuviszkų Vargaiczių, Avinpjovių ir Vagiliunų yra nutekę ir savo gyvastį palikę? Kiek tenai yra sunaikinta jaunų ir stiprių žmonių, kurie butu galėję palikti savo tėvynėje ir

gyventi teip, kaip Dievo, bažnyčios ir draugijos prisakymai liepia. Ir kokios anuos priežastis ant to atvedė, kad jie tenai papuolė ir ant nieko išėjo? Bet, tas priežastis isztirti, palikime specialistams, kurie vadinas *kriminologais ir sociologais*. Galas.

Parasze *Dėdė Atanaxas*.

Pasaka apie keistą poną.

(Prilyginta prie užgynimo lietuviszkos spaudos.)

(Nuo vieno isz gerųjų mūsų skaitytojų, gauname sziokią pasaką; aiskus tai ženklas, kaip jau suprato žmonės padėjimą mūsų spaudos dalykų; dėlto spaudiname. Red.)

Vienoje apygardoje, nelabai toli nuo mūsų kraszto, buvo vienas ponas; jis turėjo daug tarnų ir pavaldinių isz visokių giminiių. Isz pradžios buvo jis sziek tiek teisingas, nė nuo vieno neplėszė tiesų, bet ilgainiui pradėjo krypti į nedorąją pusę vis tolyn-tolyn, kaip tai žemiaus paregėsime.

Pono valsečiuje buvo toks parėdymas, kad nėvienas isz jo paduotųjų nekeptu duonos pas savę, bet savo miltių, kokius kas turėjo, nesztu į paskirtas vietas ir už iszkepimą mokėtu.

Ilgainiui pradėjo jis samdyti tarnus ir perdėtinius isz vienos tik giminės, prie kurios ir pats prigulėjo. Neveizdėjo, kad nesirinkdamas gauna žmones neteisingus, atkakius ir siauros kaktos; jie, kad nejaustu savo paklydimu, stengės iszvedžioti ir kitus. Ypatingai krislu akysę tų virszininkų buvo viena teisinga, darbszti, dievobaiminga giminė; nusprendė tadą perdirbti į sau lygia; praguma iszsirinko maitinimą tuo pacziu valgiu, kuri patis kna-bojo. Užgynė tadą netiktai kepti pas savę duoną, bet kepti isz tokių miltų, tokiu raugu, koks ypatingai jai tiko, kokiu buvo isz seno kepama; ir pakiszė savo miltus ir savo raugą. Vienoks valgis, rokavo, padarys vienoki kraują; vienoks raugas vienoki kvapą; imdami isz vienos vietos, susipras ir susilygins. Tarnai nusprendę praszė savo pono, ar tai jo tarnų, kad daleistu jiems iszpildyti savo užmanymus. Tie, nemokėdami atskirti grudo nuo pelo, prisilenkė prie anų valios, matydami tamę tikrą savo naudą. Bet kiteip virto.

Ir buvo piemenis tamę-pat krasztę, budžiantis ir sergiantis nakties sargybas prie savo bandos. Ir sztai Vieszpaties Aniołas stojos ties anų, ir Dievo skaistybė apszvietė anuos, ir nusigando didžią baimę. Ir tarė jiems Aniołas: Nesibijokite, nės sztai apsakau jums didžią linksmybę, kokia bus visiems žmonėms, juog sziandien gimė jums Iszganytojas, kursai yra Kristus Vieszpatis.

Luk. II, 8—11.

Prispausta giminė nebtekusi sau tinkamos duonos, nusipirko siuolajamosios, bet, vos tik paragavo, tuoj suprato, juog ji vodinga sveikatai ir iszpamaža užmuszanti gyvastį, kaip nuodai. Pritekę tokios bėdos, darbsztųs žmonės nusiminė, nės be duonos-ne darbininkas. Suejė į buri pradėjo rokuoties, isz kur ir kaip beprigauti pastiprinanczios ir nevodingos duonos. Iszmintingiems vyrams pavyko iszrastiti budą užlaikymo savo giminės nuo budo.

Sąsiedijoje buvo antras didžiunas; prie jo tai ir kreipės gudragalviai, bene leistu kepti sau duoną isz savo miltų už atsakantį primokėjimą. Kodėl ne atsakė: jug tai man pešnas! Pasakyta-padaryta: miltus mała, veža, kepa, traukia ir dalijas, gaivina silpstanczius ir apmirusius. Apie piningus nė nemislyjo niekas, by tik gautu, by tik gautu. Kas da keistesnis, juog pažintis su kitu ponu atvėrė giminaiskiams akis: par sulyginimų dviejų iszvydo ydas savojo, piktą veislę, piktą raugą ir tuojaus atsitraukė nuo artimųjų sąsiedų, o palinko prie tolimesniojo. Jų pono duona pradėjo pelėti ir puti, o ponas besiteirauti, kas czia de monai, kad niekas nebeperka? Neužilgo gavo žinoti, juog kits kas maitina. Užsirustinęs pastatė ant sienos sargybą, liepė gaudyti ir į kalinius kiszti, kankinti, bet viskas veltui: kaip duoną neszė, teip nesza, kaip maitinos, teip maitinas, nės drąsienu drąsos niekuomet nestokojo.

Ant gało įkirėjo ir vieniems, ir kitiems. Virszininkai manė, begne nusikratyti tą jungą nuo sprando? Spaudžiama giminė vėl praszė leisti, be baimės valgyti ir laikyti duona nors paslaptinė buvo, kaip visados, skanesnė; geidė, kad isznyktu judoszių veislė, nės ir nuodai gali žmogų pavergti ir nuodyjami kartais džiaugias ir neapkenczia sveikatos. Par tat sveiki su užnuodytais nuolat barės kariavo, pasitelkdami savo prispaudėjus. Jie atvyks, ras užgintą duoną, sukraus ant laužo ir sudegins, o turėjusius sukisz į kalinį.

Ponas vienok perkalbėtas nedorųjų savo tarnų nepaklausė nė iszmintingesniųjų. Kur czia tau! ant visų kelių ir takų, kur tik kuvo neszama duona, du kartu padidino sargus ir pridavė jiems szunis, kad padėtu suostyti. Bet ir tas nieko nepridėjo: neszėjei iszgudrėjo, kaip, ir sargus, ir szunis aplenkų ir savuosius laimingai pasotintų. Nepadėjo nė sznipinėjimas po sodas, bene drįsta nuskriaustė žmonės peikti nedorą poną. Juokai: nejaugi jis vylės iszgirsiąs: „kaip-gi geras mūsų ponas su savo tarnais, kad mus peni vodingą duoną, kad už

jieszkojimą sveikesnės duonos kiswa į kalinius!“ Spaudžiamoji giminė balsiai nekalbėjo, bet vis kisenėje spygą ar kamsztį turėjo ir neapkanta vis labiaus augo. Ant galo ir pono tarnai rankas nuleido, matydami, kad nėra nevyksta priveikti nė neszancziųjū, nė valgancziųjū; bet savo atkaklybėje vis nenori pripažinti, kad neprotingą iszmislą buvo panorėję įvykdinti. —

Eketis.

Margumynai.

Sena pasaka.

Jonas Gurždis turėjo nedidelį daržą, kurį aparęs truputį bulbių, žirnių ir miežių pusėjo. Vieną eželę da tuszczią palikęs, mislyja sau vienas: pasėsiu czionai, pacziai nežinant, salotus, — kai užaugs, bus jai stebėjimos ir džiaugsmo.

Ant rytojaus įeina paslapecziai į daržą jo žmona sau vienai tarydama: pasėsiu ant tuszczios eželės dėl savo vyro pupas. Kiekvieną dieną eina vyras į daržą, eina ir jo pati, bet vienas antro sėjimo nežino. Pati laikydama salotus už žolę, pesziojo juos laukan, o vyras iszraustė pupas, nės teipo-gi paskaitė anas už nereikalingas žoles. Ir teip, nė vyras pupų, nė pati salotų neragavo.

Toksai yra vaikų auginimas ir auklėjimas, jei motyna tą leidžia, ką tėvas uždraudžia ir antraip, — tuokart motyna tarsi iszrausto, ką tėvas pasėjo, arba tėvas iszpeszioja, ką motyna vaiko szirdin įdėjo. —

Geras pamokymas, nors sena pasaka, kuri kasdieną atsitinka.

Gera pati.

Sodžiuje V. viena mergaitė nuoraviai ir teisingai tarnaudama susidėjo 50 rublių. Amatninkas, doras ir darbsztus jaunaitis, matydamas, kad Marijona Burbulaiczia gera darbininkė ir dievobaiminga mergaitė, turinti da 50 rubl. pasogo, su ją apsiženyjo, Pirmuosius metus jauna pora gyveno didelei laimingai ir maļoningai. Kļojos įiemdvieim ir darbuosę. Už keletu metų užgyveno jau penkias desencinas žemės ir gražią triobykę. Tuokart vyras pamislyjo sau: kam czia man betriusti,

— galiu kojas ant pečiaus isztiesęs saldžiai miegoti. Ir pradėjo Jurgis Kalvutis tinginėti, degtinę gerti ir po kiemus vaikioties. Po truputį — neilgai trukus, Jurgis isz gero ir darbsztaus žmogaus pavirto į girtuoklį — palaiduną.

Žemėlė apleista isz pradžios, paskiaus ilindo į skolą. Gera Jurgio prietelka ką tik sau akių patyļomis raudodama neiszverkė. Kiekvieną dieną Marijona įkalbinėjo ir geruoju meldė savo vyrą pamesti girtuokliavimą ir nedorą elgimos, bet vis ant niekų. Kentėjo todėl ana moteriszė, padaugino savo maldas ir laukė su viltimi laimingos valandos, Suprato jinai, kad ne keiksmi, bet malda palengvina vargus.

Vieną rytą, anksti atsikėlusi ir surinkusi visas savo drapanas, pradėjo krauti į pasoginę savo skrynę. Kad Jurgis iszsimiegojes, pasisziauszes, piktas pradėjo po grįezią cziaužinėti ir žvalgyties, kamę pusrytis, užėjo kamaroje savo pacią ant skrynios užsilinkusią ir biszkį kruptelėjęs praszneko: „Marijona, kas yra? ką tu czia dirbi?“ — „Mielas prieteliau — atsakė žiurėdama vyrui į akis su pasigailėjimu pati — par tavo girtuoklystę ir apsileidimą mudu ubagais palikova. Jeigu ir toliaus teip darysi, greitai prireiks ir triobelę parduoti. Užtat taisaus nuo tavęs iszeiti ir prie kokio ukininko už tarnaitę pastoti. Už nupelnytus piningus pirsiu tau drapanas ir duoną duosiu. Mylėjau tavę gerosę dienosę, neapleisiu ir ubagystėje“. Tie žodžiai kaip peilis parvėrė užkietėjusią Jurgio szirdį: ir balsiai pradėjo jisai verkti, gailėdamos kaip vaikas priesz motyną, nuoszirdžiai prižadėjo pasitaisyti ir pametė savo paklydimą. Szindieną abudu gyvena vėl laimingai, kaip pirmiaus, — ir turi žemės ir gražią triobelę. — Tą gali padaryti pati, — bet **gera** pati.

Babutės nusprendimas.

Vienamę susirinkimę nėjokiu budu svezčiai negalėjo nutarti, kas pirmiausei dėl vienybės ir meilės turi ranką paduoti, jeigu vyras su savo pacią supyksta. Vieni kalbėjo teip, kiti antraip. Moteris sakė, kad vyrai pirmiaus turi ranką paduoti, o vyrai — kad moteris. Ant gaļo, sena babutė, kuri lygsziol prie pečiaus sėdėdama klausės, prakalbėjo: „Vaikai, ar pasakyti jums? — asz mislyju, kad tas pirmiaus turi padėti gerinties, kurs isz anų daugiaus **proto** turi!“

Nuo Redakcijos.

Pp. Varnuoliii ir Jagomastui. Girdėdami par žmones, juog Tamistos lyg kaip turėtumete pretensija prie „Sargo“, turime sau už sžlovė paaiszinti sztai ką. 1) Musų aplinkybėse negal buti redakcijos tikro vardo, t. y. galincios pasakyti, juog tas laikrasztis yra neatemama musų savystė, dėlto darome aprokavimus ant ilgo atenczio laiko. Rėdo laikrasztį skyrimos ypatos, sziantien' viena, rytoj' kita, kam parankiaus. 2) Dėlto tos ypatos tėra atsakanczios vien tik už kasztą, ir tamė dalykė nėkuomet nieko neužvytlė. 3) Jei kituose dalykuose butu užvyfusios. galėtu (jė galėtu) turėti pretensija prie jų, kaipo prie visai privatiszkų ypatų, be sanryszio su laikraszcziu, prie kurio nėra neatitraukiamai prikibusios. Priduriame da, kad p. Paistrietis senei nuo redymo atsitraukęs, ir mes nieko nežinome, ką jis galėjo užvilti ir kaip; privėlytumem paklausyti.

P. Ekeczui. Apie naujai atspaustas kningas mes su džiaugsmu talpissime paminavojimus, jei pp. iszleidėjai teiksys mums prisiusti po viena exempliori.

Redakcijoms lietuviszkų laikraszczių: „Varpo“, „Ukininko“, „Garso Amerikos Lietuvių“, „Lietuvos“, „Ryto“, „Vienybės Lietuvnikų“, „Tėvynės“ siuncziamė po 1 ex. musų iszleistos „kningelės dėl dailidzių“ dėl iszklausymo kritikos. Kasztuos apie 25 kap.

P. P. Zuckiui. Brosziurą „Europos Politika“ parasyta p. L. musų iszleista. Szimetinis „Tikras Tėvyniszkas Kalendorius“ kamė patilpo ir Tamistos daili kaip visados „Trumpa istorija trijų starszinų“, iszleistas p. Mauderodės. Nors ten idėta daugiausiai straipsniai isz »Tėvynės Sargo«, vienok prie sustatymo ano mes ne ėsame pridėję rankos, nė kasztu davė. Mes rengėme didelį Kalendorių, bet kad pasivėlavome, iszleidėme mažą, mažamę skaitliuje, kaipo priedą prie N 11, kurį »Sargo« skaitytojai veltui gauna.

P. Zingeidingam. Tamistai teip patikusi, »Apžvalgoje« spaudinta apysaka »Obrusiteliai« parasyta žinomo jau musų pasakininko, pasiraszanczio įvairiomis slapyvardėmis. Iszreikszi ji, jei pats jis neteikės pasiraszyti, galėtumome tiktai jam pacziam sutinkant. Szimet iszduosime ją skyrimoje kningelėje, tai rasit, ir matyta jau nekartą ant faksztų slapyvardė rasys.

Pernyksztės ir užpernyksztės „Tėvynės Sargo“ kningelės gaunamos po 2 kap.

„T. S.“ kasztu iszėjo kninga „Dailidė“ arba „Patarmės Stalioriams“ su daugybę pieszinių (risunku).

Atsakąs rėdaktorius **J. Łapinas Tilžėje**; prie jo siųst rasztus, rankraszczius ir piningus; pas jį teipo-gi laikraszczio krautuvė. Antraszas: **Herrn J. Łapinas, Tilsit, (Ostpr.)**

I.

Ko reikia žemei, kad butu vaisinga?

Ukininkams žodis.

Pasėjai grūdą, išz vieno grudo išzaugo penki, szeszi, septyni kartais ir deszintis ir daugiau, ir da sziaudas ir varpa. Išz-kur-gi tai pasidarė? Žinoma, daugiausiai išz žemės: grudas, išzdygęs, augo, traukdamas išz žemės, cziulpdamas sultis. Mokyti žmonės aprokavo, kad javai beaugdami išztraukia išz deszintinos žemės 14 pūdų visokių dalykų, neskaitant vandens. Paskui, nupjovei javus, išzvežei nuo dirvos — jau žemė mažiau beturi tų sulczių, kurių reikia javams beaugant. Reikia tad žemei atgražinti, ką javai beaugdami išzsiurbė.

Ir dėlto veža mėszlus, kreczia dirvą. Mėszlai atgražina žemei tas sultis, kurias javai beaugdami szaknelėmis išzsiurbė.

Norints yra pasaulyje žemės teip derlingos, juog da nereikalauja mėszlų, bet ir jos ilgainiui nusialins ir beįkrėtimo nebeduos vaisiaus. Musų gi žemė labai daug reikalauja mėszlų, ir juo geriaus įkrėsi dirvą juo derės javai. Todėl mėszlai yra gan brangus daiktas, o žemdirbiams butinai reikalingas. Tą tiesą ukininkai gerai supranta; bet par tingėjimą kaip daug mėszlo par apsileidimą ukininko pagenda! Ant kiemo, patvoriuosę, ant ulycios, laukę, visuosę paszaliuosę, pilna visokių punanczių neberekalingų dalykų, trupėsių sąszlavų, samplavų, sziukszlių, puvėsių, kurie pūdami kelia smarvę ir ligas ir nuplaunami lytų ar pavasarių, vandens pagauti išz nesziojami yra po daubas, upes, ežerus ir jurias, nėvienam nedarydami naudos, né saviems, né svetimiems lau-

kams. Žmogeliau, tai neviena penkrublinė patvoriais mėtosi, o tu tingi prisilenkis pakelti.

Visztų mėszlai, kurius tu už nieką skaitai, kaip brangus yra tacziaus daiktas, suprask nuo to, kad už gauną, kuri ne kas kitas yra, kaip jurios paukszczių mėszlai moka pirkdami dvarai brangiaus kaip už superphosphatą. Ponas Roop's, gyvenąs Szeduvos parakvijoje, pirma kokių 40 metų, buvo išimanęs pirkti nuo žmonių visztų mėszlus: iszsiūs, budavo, prie valszcionių savo bernus, ir už purą visztų mėszlo prižadės duoti 30 kapeikų; žinoma, žmonės su noru parduodavo; paskui jau pradėjo imti po 40, o ant galo ir po 50 kapeikų už purą visztų mėszlo. Ir ką gi p. Roop's veikdavo su visztų mėszlu? O-gi susmulkinęs sėdavo ant dirvų lig superphosphatą (zupera). Ir kaip derėdavo javai ant jo laukų!

Arba vėl: kiek tai mėszlo laidaruosę ir kutėšę (gurbuosę) pagenda per neprisimanymą, o daugiau per apsileidimą ukininkų. Szitai, kartais upelis mėszlinių sulczių teka isz laidaro ar kuczių; o ten lytus jas į visas puses isz blaszko ten kur nereikia; arba ten pat po mėszlų, sultis susėda, susigeria į žemę, o mėszlai kaista, genda, lysta.

Bet yra kartais tokie gatunkai žemės, kad mėszlai nieko jai neprideda: tiek krėtus, tiek nekrėtus, vis tiek niekas neauga, arba mažai teauga. Tokią žemę reikia pataisyti, privežant ant jos ir primaiszant tokių dalykų, kurių ten truksta.

Tai-gi kalbėsime czia nevien apie įkrėtimą žemės, bet ir apie jos pataisymą. Norėdami užlaikyti trumpumą, apie tuos dalykus tekalbėsime, kurie nėra visiems žinomi, o žinomuosius apleisime. Daugiai skaitytojei bus jau pirmiaus bežiną ar visus, ar nekurius dalykus czia patalpintus: ir tokiems nebus pro szalį pasiskaityti.

Daug yra žinanczių, bet maž tėra pilđanczių.

Pagaliaus pridursime įvairius atgalius kaipo paszalpą mėszlui ir szį-tą apie žaliąjį mėszlą.

I. Ikrėtimas žemės (įtęšzimas).

Łaidaro (diendaržio) ir kuczių (gurbų) mėszlas.

Kuogeriausiai užsilaiiko mėszlas kutėšę (gurbuose), po gyvuolių. Łaidaro (arba diendaržio) ir kuczių (gurbų) asla turi buti iszpłukta moliu, kad mėszlinės sultis (sunka) nesėstu (nejsigertu) į žemę. Ėdžios (užėdės) turi buti pake liamos, mėszlui augsztyn kilstant. Łaidaro aslai reikia buti viduryje žemesnei ir ten įkastam ir priemoningai apdeng tam bosui, kad į tą bosą tekėtu sultis, jei kartais jos atsi randa. Kad vanduo netekėtu į kutes ir į łaidarą, reikia aplinkui apvesti pylimu, isz žemių supiłtu.

Visugeriausi kraikrai (kreikałas, pakratałas)*) yra stambiai supjaustyti sziaudai; po sziaudų, kraikų gerumas eina szitokią eilią: nendrės; varpiai**) sudžiuvę ar kruvosę užkaitinti; torpinė žemė pirmiaus iszvdinta kruvosę ir smulkiai sutrupėjusi; žiogspiros (trinos), kiminai (samanos), skujos, łapai, kemsynai, stamburiai (stabarai) ir į t. p.

Kraikus (pakratalą), kurie negreitai tepuna, ir turi savvje piktažolių sėklas, reikia łabai sukaitinti kruvosę sumindžius. Torpinę žemę ir puvénos juodžemi***) reikia pirmiaus iszvdinti supylus į kruveles, kad visai nuvéstu ir sutrupėtu; torpes maiszyti reikia su sziaudais, dėlto kad vienos torpės po kojų gyvuolių pavirsta į purvą ir tadą nesveika gyvuoliams. Neturint sziaudų, jei reikia isz torpių dirbti mėszlą, tad geriaus isz neszant mėszlą isz kuczių ir kłojant ant mėszlyno****), bārstyti jį torpėmis. Visoki łapai ir stambiosios žolės juo dera kraikams, juo ankstesniai sugrėbstysi, łapams nukritus, ir sukrovęs į kruvas sumindysi.

Jei sziaudų nedaug teturi, tadą reikia primaiszyti prie jų kitų kraikų. Bet nėra gerai, jei kožną kraiką skyriumi kłosi, dėlto kad mėszlas nebus vienodas.

*) Gyvuoliams kutėšę pakreikiamieje, arba pakłojamieje, pakratomieje daiktai.

***) Varpucziai.

****) puvésinę žemę isz miszko, nuo skiedryno, ir tt.

*****) Kompostą kraunant.

Mėszlas, norints teip iszveizdi prastas daiktas, bet greitai gali buti pagadintas ir pavirsti į mažai naudingą. Mėszlą teip reikia užlaikyti, kad jis kuomažiausiai putu, ale tiktai suminksztėtų ir paliktu graudus, bet negerai bus jei pavirs į putrą (koszę). Jei per daug szłapi mėszlai, rugsta, o jei perdaug sausi, tad kaista ir genda; tai-gi reikia iszmintingai vartoti kraiką,

Jei mėszlai peła arba sudžiusta, paskui nebėra naudingi.

Mėszlynas (kruva kompostinė).

Mėszlynu ozia vadiname kruvas mėszų, kraunamų szalip kuczių ant lauko, miszriai su torpėmis, pelenais, trupesiais ir tt.

Vieta mėszlynui dera iszkili, idant lytaus vanduo nebėgtu po apaczios ir nepłautu mėszlo. Dūgnas meszlyno turi buti truputį įdubęs, lygus ir kietas; o jei jis butu smiltėtas, tad reikia iszgrįsti akmenimis ar medžiais. Mėszlyno vietos pakraszezius apiplūkti moliniu pylimu, paliekant angutę sutroms tekėti į tam tikrą szulinėlį.

Mėszlynas kraunamas yra sziteip:

Patpirmu pabarstyti eilią iszvedintų ir susmulkėjusių torpių arba puvėnos; tadą, ant to kłodo mesti sąszlavas, sziukszles, trupėsius murą, pelenus, paukszezių mėszlą, žmonių mėszlą, ir tam prilygius daiktus, apibarstant sudrunėjusiomis torpėmis, margeliu, kalkiais ir palaistant mėszų sunką (sutromis) arba balos vandenim (gal ir isz prudo). Reikia priveizdėti, kad ta kruva nebutu perdaug sausa — tad sukaista, ir kad nebutu perdaug szłapi — tad surugtu.

Tas mėszlynas ne augstesnis turi buti per 2 lig 2½, masto ir dėlto turi buti pailguotinas lig koks pylimas. Po kokių 5,6 mėnesių reikia tą kruvą apversti szakėmis, teip kad aptiniojį szalis pakliutu į virszų. Po 2 mėnesių vėl apversti, ir taip daryti lig tam „kompostui“ visiszkaigraudžiam tampant. Tadą galima jis iszvežti ant dirvos ar po medžių (sodnan).

Tokios „kompostinės kruvos“ kraunamos yra isz pigesnių daiktų, isz kurių pasidaro paskui labai geras mėszlas. Paskyręs patogią vietą, mesk tenai paparczius, szilus, dumblius isz pelkių ar prudų, nendres, mēldus, ajerus, velėnas, visokias žoles paszarui nederanczias. Bet pirmiaus

reikia sukapti. Kraunant, barstyti pelenus, kalkius, torpes; łaistyti pelkių (baų) vandenim ar mėszlinę sunką (autrą); barstyti galima puvėsine žemę (puveną). Kad gerai sukais, tadą sumaiszyti su puvėsine žemę (puvena, juodžemis) ir vėl łaikyti kruvoje.

Kompostinė duobė. Ant iszkilios vietos, kad lytaus vanduo nesubėgtu, iszkask pľaczią bet negilią duobę, vidų iszpłuk moliu; tadą pabarstyk eilią juodžemio (tai yra puvenos, puvėsinės žemės) ir mesk į tą duobę pelenus, suodis, papļavas (pamazgas), szarmą, sziukszles, sąszļavas, žmonių mėszlą ir paukszečių, visokius gyvuolių mėsos atgalius, žoles paszarui nederanczias, o gal ir padvėsusius, kokius gyvuolaiczius (tiktai kad nekimbamąją ligą), apibarstydamas kłodus torpėmis arba juodžemiu. Ir nepajusi, kaip ta duobė prisipildys kuogeriausiu mėszlu, kurs ļabai dera ar pievoms pabarstyti, ar linams ar daržams, arba ir sodnams.

Reikia atminti: 1) visados turi buti apibarstyta ant virszaus torpėmis (smulkiomis); 2) mėszlo, duobėje, reikia kad butu nestoriaus par 4 ar 5 mastus; 3) sergėti, kad nesudegtu, o todėl pālaisyti sutromis mėszlinėmis arba bałos vandenim; 4) nelāistyti pardaug, kad nesurugtu,

Samanos (kiminai), žiogspiros, (trinos) ļapai, spaliai, szaknjs smulkiosios (dirksnjs) gali buti teipogi vartojamos, bet reikia pirmiaus sutrupinus sukrauti į kruvas ir sukaitinti skyriumi, pabarstant kalkiais, pelenais, arklių mėszlais, sausomis torpėmis ar juodžemiu; tadą jau galima ir juos mesti duobėn.

Žmonių mėszlas. Kad neprapūtu teip stipras mėszlas ir riebus, koks yra žmonių mėszlas, reikia buti kiekvienam ūkininkui turėti reikiavietę (pėscziam einamoji vieta). Žmonių mėszlui kristi turi buti apaczioje skrynja ant pavazų, kad jai prisipildžius tuojaus galėtum iszvežti į kompostinę duobę. Bet kad tokios skrynios isztusztinimas yra gan nemalonus dėl tvaiko, tad yra sekas tarpas tam tvaikui panaikinti: ant pat dugnio pabarstyk eilią smulkių torpių arba gyvuolių mėszlą; kas kelinta diena vien apibarstyti teip-pat virszun mėszlą; pagaliaus ir priesz iszvežant, vėl teip-pat apibarstyti. Nuo to ir iszmesti mėszlą

isz skrynios labai lengva lopetą arba szakėmis. Nereikia to už nieka skaityti, nės žmonių mėsžlas yra visugeriausias.

Vežant mėsžlus ant dirvos, reikia tuojaus iszkapstyti (iszkratyti) po dirvą, ir aparti; o jeigu ir negalėtum tuojaus aparti, tai vis tiek reikia mėsžlas iszkratyti po dirvą tuojaus pat po iszvežimo, norints tai butu ir žiemos laikas. Ne-kuomet negalima laikyti mėsžlų kruvoje, dėlto kad tuojaus pradeda kaisti, puti, ir po keleto dienų visiszkai pagenda ir ant nieko iszeina. Norints ir nuo ilgo gulėjimo ant dirvos iszkratyti ir neaparti mėsžlai praranda truputį savo naudingumo, bet nevisiszkai, ir isz bėdos galima kartais juos palikti iszkratytus neapartus. Kruvosę-gi mėsžlai greitai sudega ir į niekus pavirsta.

II. Pataisymas žemės.

Randasi tokios žemės, kurioms mėsžlas maž-ką tepriededa arba ir visai nieko neprideda: tiek nuvežus mėsžlų, tiek nenuvežus — vis tiek nieks geras ten neauga. Viena žemė dėlto neiszduoda vaisiaus, kad neturi savyje molio, kita — dėlto, kad neturi smilčių, kita vėl — kad neturi puvenos, ir teip toliaus. Krėsk, ne krėsk tokią žemę, vis tiek: javai neaugs. Reikia ją pirmiaus pataisyti, pridedant to, ko jai truksta. Tada jau ir mėsžlai pravers,

Kokią žemę pataiso **molis**?

Molis pataiso smiltynus, o kalkynus ir margelynus atauszia kiek reikint,

Apvežus moliu smiltynus, žemė randasi stipresnė, riebesnė, o apvežta paskui mėsžlais, tampa labai vaisinga. Tiktai nesigailėk vargo, paskui džiaugsies derlingais javais ant tų smiltynų, kurie dabar tau vos sėklą tesugražina.

Iszkasus molį, patpirma reikia jį sudėti į kruveles ir teip palaikyti ten lig nusivadint ir sutrupant smulkiai; ant to reikia bent dveju, treju metų, o kartais ir daugiau.

Visugerasis molis smiltynams pataisyti yra rausvasis ir geltonasis.

Smiltyną reikia lygiai apvežti iszvedintu ir susmulkėjusiu moliu; tai padaryti rudenį, priesz žiemą, o pavasarį — apakėti ir apruilyti (apvalkuoti); paskui, paūkėti lig

žemei apdžiūstant — tadą pagaliaus ir aparti negiliaus per 3 lig 5 colių.

Jei pasirodys permažai nuvežta moliu, tai paskui galima pridėti.

Reikia tiktai daboti, kad tas molis butu tikras, o ne kita kokia žemė į molį panaszi.

Kasti molį ir dėlioti į kruvas geriaus yra rudenį, kad žiemos szalcziai sutrupintu jį ir iszvēdintu jo rugsztį.

Po kelių metų, žemė ant visados pasitaisys, pavirtusi į vaisingą ir pelningą.

Iszpirmo, reikia padaryti probą ant mažo sklypelio žemės.

Kokią žemę pataiso **smiltis**?

Kietą molynę ir bašos (pelkės) juodąją žemę.

Didžiausioji molynių yda yra ta, kad labai sukieti. Pridėjus smilczių, molynę tampa graudesnė, purpnesnė, sziltesnė ir daug derlingesnė. Neimk tiktai rausvųjų smilczių, jos pavodys. Kuogeriausios yra žiłosios stambios smiltis.

Kaip storai pilti ant molyinės smilczių, negalima užkartą pasakyti. Reikia padaryti probą ant mažo szmotelio žemės.

Iszbarsczius ir paskleidus smiltis lygiai visur, reikia keletą kartų aparti ir apakėti, kad lygiai susimaiszytu su moliu.

Szlapiajai puvenai, arba pelkių (bašų) juodajai žemei daugiaus doros prideda smiltis už mėszlą, Tokioje žemėje mėszlas tiktai rugsta ir niekam kitam, kaip piktažolėms padeda augti. Bašų pieva ar dirva priima smilczių par pusantro colio storai. Teip pataisyta tadą jau ir mėszlus mėgsta.

Reik iszprabavoti ant mažo szmotelio žemės.

Kokią žemę pataiso **torpės**?

Torpės pataiso smiltynus ir grynas molynes, o apskritai sakant — tas žemes, kurioms truksta puvenos (juodos, puvėsinės žemės).

Vodyja torpės szlapjosioms szaltosioms žemėms. Szviežios torpės, neiszvēdintos, labai vodyja žemei. Sudėliojus į kruveles, vēdinti jas reikia bent 2 metus. Apatiniošios torpės, parpuvusios, juo dera smiltynams ir kalkynams.

Virszutinosios torpės, szaknytos, iszpurpusios, juo dera stiprioms molynėms pataisyti.

Iszkasęs torpes, sudėliok jas į kruveles ir bent par dvejus metus vėdink ant oro, jų rugsztis teiszeinie. Rudosios torpės reikia laikyti sukrautos kruvelėse da ilgiaus kaip dvejus metus, kad visai iszsivėdintu, dėlto kad rudosios torpės szviežiai iszkastos gali visiszkai isznuodyti (isztruczyti) javus. Szviežios tarpės nė kraikui nedera, nė kompostui (mėszlynei), nės mėszlus surugintu ir pagadintu.

Dėl geresnio iszvėdinimo, iszkasus torpes barsto nege-sytais kalkiais arba smulkum margeliu kalkiniu ir begulinti kruvosę retkarcziais iszmaiszo. Sziteip pritaisytos torpės labai dera molynei.

Dirva teip storai nuvežama torpėmis, kad galima butu užarti ir apakėti. Užvisgeriaus yra po-nedaug bent par kelis kartus nuvežti dirvą torpėmis, kaskart vis giliaus užariant, kad geriaus su žemę susimaiszytu. Apvežus dirvą torpėmis labai gerai yra apkratyti mėszlais, negiliai aparti, o paskui tuojaus apvaikuoti (apruilyti). Kas turi margelio, tai da geriaus bus ant torpių tuojaus barstyti margelį, paskui mėszlą. Ant dirvos nuvežtos torpėmis, iszpirmo sėja (sodina) bulves, morkus, ant sunkios žemės burokus, ant smiltynų lubinus; paskui — žieminis javus, galima ir vasarojų.

Kuo labiausiai torpės pataiso bergzdžius smiltynus.

O smiltis pataiso torpines pievas.

Prabas darykiti ant mažų žemės sklypelių. Gyvuolių mėszlai torpėmis su sziaudais maiszant kreikiami, labai dera smiltynams. Aprokuota, kad vienos karvės mėszlai par metus kreikiami su torpėmis ir sziaudais, tampa keturiais rubliais brangesni.

Ką prideda žemei **margelis?**

Nuo margelio žemė veikiaus paleidžia sultis, javams augant reikalingas.

Margelis suteikia žemei truputį phosphoro ir kitų reika-lingų augalams dalykų.

Margelis naikina rugszcziosias piktažoles.

Margelis pats isz savęs nedaug teduoda žemei naudingų sulczyų, bet jis tirpina tas žemės sultis, kuriomis maitinas

javai, pertatai javų szaknelės greičiausiai prisisiurbia reikalingu sulčiais.

Todėl, sėjant margelį, nereikia pavydėti žemei mėšlą ir puvenos, torpių.

Liesiai žemei margelis vodyja, nes per daug ištraukia iš jos sultis: nuo pradžios keletą metų javai geriausiai pradeda augti, bet paskui visiskai išnyksta; nė mėšlai nieko nebeprideda.

Kokiai-gi žemei margelis naudingas?

„Molinis“ margelis dera žemei lengvai ir smiltėtai, bet ne bergždžiai. Įpatingai, juodąją žemę (puveną) labai pataiso.

„Smiltėtas“ margelis pataiso žemes sunkias, kietas, molynes, torpines, suszildo žemes šaltas ir rugszczias, (bet szlapią žemę pirmiausia reikia pasausinti.)

„Kalkinis“ margelis taiso molynes ir torpynes. Baltašis margelis barstoma prieš pat sėjant javus; bet barstyti reikia teip plonai, lig kokią sėklą. Margelis iszkastas rudeni, reikia sudėlioti į kruveles-tegu nusivadės ir sutrupės smulkiai. Pavasarį bus jau gatavas; tadą jau galėsi barstyti juom dirvą su lopetą ir apakėti, dėl lygumo kłodo.

Bet kaip storai?

Torpinę žemę priima margelio kartą par colį storą; kitos žemės-mažiaus. Užvis geriausiai bus padarius probą ant mažo sklypelio žemės.

Apibarsčius margeliu, apakėti, paskui negiliai apart. Lyjant vienok nereikia arti.

Bet ar žino skaitytojas, kas tai yra margelis? Margelis yra tai tokia žemė, sudėta iš kalkių, molio ir smilčių; nelygias dalis; todėl ir vadinamas „kalkiniu, jei turi savyje daugiau kalkių, „moliniu“ — jei turi molio, — „smiltiniu“ jei turi daugiau smilčių.

Margelis ant pažiuros labai panasus yra; molį ir tuom tegalimas išskirti nuo molio, kad apipiltas stipru uksusu arba vitrijoliu verda, putoja; o molis to nedaro.

Margelis yra rausvo, gelsvo, mėlvo, balto ir juodo; ant kietumo, yra minksztas lig žemė ir kietas it sudžiuves molis arba lig kreida.

Randasi margelis ir ant virsziaus žemės, ir po žemėmis negiliai, o kartais ir giliai.

Margelis yra didelis skarbas artojui; todėl reikia jo jieszkoti savo žemėje arba netoli.

Kamę-gi reikia jieszkoti margelio?

Po isz džiuvusiomis ir užaugusiomis pelkėmis (balomis), kur mēldai gausiai auga, kur glosniai linksmaus auga, kur kurmausosę regisi smulkūs kalkių kruopai ir sliekeliai, o žemė isz veizdi juoda, pagaliaus randasi rugszcziosę pievosę.

Ką prideda žemei **superphosphat's** (zuperas), **Tomo miltai**, **kaulų miltai** ir **kaulų pelenai**? Tie visi daiktai prideda žemei phosphorą. Grudai isztraukia isz žemės phosphorą, kurs nebesugrižta atgal į žemę, dėlto kad dalis žmonėmis susivalgo ir tiktai maža dalelė grudų perėjusi par gyvuolių pilvūs, eina į mėszlą ir atgal į dirvą ir atiduoda žemei phosphorą, bet-gi ne visą. Ir teip phosphoras kasmet mažinasi dirvoje; o be jo negali augti grudai. Mėszlai negali atgrąžinti žemei, viso phosphoro, dėlto kad patįs nedaug jo teturi. Ir pertatai javai seniaus derlingiaus augę, juo tolyn juo mažiaus tederą. Mokyti žmonės sanprotavo: „atimame nuo žemės su grudais phosphorą, reikia ir atgal jai atgrąžinti: prabavokit sėti phosphorą“ Pabrabavojo, ir atrado, kad tai labai gerai.

Bėda tiktai, kad superphosphat's yra brangus, todėl padarius prabą, reikia gerai aprokuoti, ar apsimoka iszskasztai.

Superphosphatai dera sunkioms, stiprioms žemėms, bet maž-ką teprideda smiltynams, torpynėms. Sėjami yra ant gatavai iszdirbtos žemės už dviejų nedėlių pirma sėjos ir apariami plugu.

Bet pirmiaus reikia prabavoti ant mažo sklypelio.

Jei ant dirvos javų sziaudai derliai auga, bet grudų menkai tēra, prabavok sėti superphosphatą.

Thomo miltai dera visokioms žemėms, pagaliaus smiltinėms ir torpinėms. Juo smulkesni, juo yra geresni.

Jie yra sunkus, todėl kad lengviaus butū sėti, maiszoma su rupiomis (stambiomis) smiltimis.

Labai naudingi dobiłams, ir žemei iszduodancziai menką grudą javų, burokų.

Pasėjus, stiprai priakėti, bet aparti negiliai už keleto nedėlių priesz sēja. O dėl vasarojaus, galima aparti isz rudenio.

Ant labai sunkios stipros žemės naudingesnis yra superphosphat's už Tomo mištus Bet kiek sėti T. mištų? Tai prigul nuo žemės.

Prabas dirbti ant mažo sklypelio.

Kauļų miļtai yra visokių gatunkų. Ļabjausiai jie dera žemei neļabai sunkiai, kuri vienok menkus grudus iszduoda ir tų nedaug. Dera jie ļabjausiai žieminiam s jāvams, įpa-tingai tiems, į kurius ketinami sėti dobilai.

Sėti juos reikia isz rudenio.

Be naudos sėjami yra kauļų miļtai į stiprą molynę, žemę szļapią ar prastai iszdirbtą, bergždžią, teip-pat į ļabai smulkią, pardaug iszpurpusią, arba visiszkaį nuplėsztą, neįkrėstą.

Isztyrinėjimai reikia daryti ant mažo sklypelio.

Apskritai pasakyti reikia apie visus pirktinius sėjamuosius mėsžlus, kad tankiai jie atsitinka kvalcziuoti, su visokiais smulkmenimis sumaiszyti.

Todėl, visugeriausiai yra, susitarius kompanijai gaspadorių, parsitraukti cieļą vagoną stacziai isz fabrikos. Tad ir pigiaus iszeis.

III. Įvairūs atgaliai kaipo paszalpa mėsžlai.

Nemažai yra tokių, ant pažiuros, pigių dalykų, už niekus ļaikomų, kuri tacziaus ļabai naudingi yra žemei įkrėsti.

Pagrumdos isz patvorių, isz-po mėsžlyno, nuo kelių ir t. t. Kiekvienamę gyvenimę daug yra derlingiausios žemės, puikiausio juodzemio, kurs par apsileidimą ukininko, riogso nėjokio peļno niekam neduodamas. Lytus tiktai kartais nupļauņa ir nunesza į griovius, daubas, upes ir ežerus tą visugeriausį mėsžlą. Žemė patvarioseį ir prie visokių trobesių, visuomet yra neiszpasakytai riebiai savaimi įsikrėtusi, nuo įvairių saszlavų ir atgalių, ten supuvusių ir punanczių, nuo dilginių, notrinių, balandų ir kitų žolių ten auganczių ir ant vietos supunanczių ir t. t.

Tokia pat derlingiausi žemė yra po visus parkasus (ravus), nuo visokių atgalių ir dumbļų ten supļauņamų.

Žemė ant kelių ir kelelių, ant gasų (ulyczių) ir genesių, lytingamę laikę neiszbrendama nuo purvo, yra visuder-

lioji: nėviena dirva negauna tiek naudingų, kiek gauna jų keliai.

Tokią tatau žemę sugrumdžius iš patvorių, iš paszalių, nuo kelių ir genesių, reikia išzežti ant dirvos. Bet patvorių žemę reikia pirmiaus sukrovus į kruveles palaikyti lig supunant piktažolių sėkloms ir įvairio gyvio kiausziams.

Tas pagrundas galima mesti ir į mėszlinės kruvas (kompost) arba į mėszladuobes.

Dumblas = yra tai smulkiausi žemė, iš visur suneszta ant dugnio prudu, pelkių, sodžialkų, ant pakraszezių upių ir ežerų; jis yra labai naudingas mėszlas. Nuo ko kito paupinės pievos teip derliai auga, jei ne nuo to dumblo, kas pavasarį išnesztojamo po pievas vandenims užtvinus?

Visugerasis yra dumblas upių ir negilių prudu ir sodžialkų; prastesnis yra dumblas gilių szaltų baų (pelkių), dėlto kad szis daug turi savyje geležies ir kitų įvairių rugszezių, kurias reikia išvartyti par ilgą vėdinimą dideliosė kruvose.

Upių, ežerų ir kitų vandenų szlyna (szlemas) yra tai mėlyna žemė, sudėta iš molio ir smilcezių. Ta szlyna nedera laukams krėsti; todėl nė imti jo nereikia.

Vietos, kuriosė seniaus yra buvę prudai, sodžialkos, turi savyje labai daug naudingo dumblo, kartais labai storai susikrovusio. Tai didis turtas ukininkui.

Szaltų pelkių (baų) dumblas, turįs savyje daug geležies ir rugszties, reikia iškasus įbarstyti negesytais kalkiais arba pelenais ir trupuceziu smilceziu ir sukrovus į didelės kruvas, laikyti ilgiaus kaip par metus.

Apskritai sakant szviežias dumblas niekam nedera; iškasus ir sukrovus į kruvas, laikyti netrumpiaus kaip metus lig išszivėdinant ir sutrupant. Galima laistyti mėszlų skystėmu. Tada jau, po metų, tiktai galima sunaudoti.

Turint margelio, labai gerai yra išbarszczius juom dumblą kraunant į kruvas; tai įpatingai rugsztą dumblą pataiso.

Išszvėdintą ir sutrupėjusį smulkiai dumblą išzežus ant dirvos ir paskleidus, ir truputį palukėjus, paskui negiliai aparti ir apakėti.

Bet kokias žemei dumblas yra naudingas?

Nevežk dumblo ant sąžalos ir sžlapios žemės: nieko nepridės.

Kitoms visoms žemėms dumblas labai naudingas, kartais ir už mėszlą naudingesnis. Įpatingai smiltynėms labai daug doros prideda.

Kaip storai reikia vežti dumblo dirvą?

Smiltynes ir kitas lengvas, retas žemes teip storai nevežk dumblo, kad tik gerai už kartą aparti galėtum. Kietesnės ir stipresnės žemės mažiaus tereikalauja dumblo.

Dumblas isz senei iszdžiuvusių prudų galima stacziai ant dirvos vežti, nė vėdinti jo nebereikia.

Pelkių (baų) juodžemis. Ko gero, o jau pelkių tai kiekvienas gyventojas turi. Pelkių (baų) žemė sžlapia, ar tirszta ar skysta lig purvas, yra tai riebus juodžemis, bet rugsztus, nepabaigęs da puti, pilnas supuvusių ir da tebe-punanczių bašos augalų ir szaknelių.

Isz kasės ir sukrovės į kruvas, kad pelkės juodžemi purvą supudyti, isz vėdinsi ant oro, paskui apturėsi puikiausį juodžemi. Kraunant į kruvas, gerai yra iszbarszczius kalkiais.

Kruvosę laikyti bent porą metų. Tada susmulkėjusias, subirėjusias, gali iszvežti ant dirvų, apseidamas teip, kaip su torpėmis.

Pelkių purvas ar juodžemis labai dera kreikti maiszant su sziaudais po gyvuolių arba mesti į mėszlą kruvas (kompost) ir mėszladuobes.

Łapai, piktažolės, varpucziai (varpis), spaliai, kemsai, velėnos, szaknelės ir t. p. — visa tai reikia sunaudoti, nės isz to gali padaryti gerą mėszlą.

Łapai ir skujos*) reikia sugrėbczius į kruvas, sumindyti kojomis-tegu paskui sukaista ir supuna. Tada gali jais kreikti kutes apaczion sziaudų, arba mesti į mėszlą kruvas (kompost) ir į mėszladuobes.

Zolės su stambiaisiais stiebais (stabarais), szaknelės, kaip antai: pupų, varpių, apvynių, bulvių, paparczių, spaliai ir kitų panaszių, par savo stiprumą, neveikiai tepunu; todėl reikia jas atskirti nuo minksztųjų žolių ir skyriamai sukrovus į dideles kru-

*) Kitur sako „spigliai“.

vas sumindant, primaiszant arklių ar avių mėszlo greitesnio puvimo, gerai sukaitinti, kad jų szakniš ir diegai ir sėkla numirtu. ir palaikyti kruvosę lig visai sutręszant.

Kemsai ir velėna, atsiradę ar tai kasant perkasus (ravus), ar tai lyginant pievas, reikia sukrauti į kruvas, kad suputu ir susmulkėtu: subirėjusias galima kreikti kutes (gurbus) arba barstyti mėszlynus ir mėszladuobes.

Minksztosias žoles, kurių tacziaus neėda gyvuoliai, sukrovės į kruvą, apibarstyk juodžemiu, kalkiais, laistyk pamazgomis (paplavomis), žmonių szlapimu; mesk ten žmonių, paukszczių mėszlus, pelenais barstyk — ilgaininui apturėsi gražiausį mėszlą.

Gyvuolių atgaliai, likiniai, maita, kaulai ir t. t. Niekio kito tiek nemėto bereikalo, kiek iszmėto ir iszgaiszina gyvuolių kaulų, kraujo, vidurių, ragų, plaukų, pagedusios mėsos ir į tą panaszlių atlaikų.

Niekam kitam neberekalingus gyvuolių atlaikus reikia sunaudoti mėszlui. Da galima ir isz kitur surinkti arba nupirkti nuo to, kam nėra reikalingi.

Paminėtus daiktus susmulkinęs truputį, mesk į mėszladuobę, apklok eilomis arklių mėszlu, apibarstyk torpėmis ir kalkiais, o kad supus ir isztisz, iszmaiszyk gerai iszminkyk lopetą, ir apturėsi mėszlus teip stiprus, kad vienas vežimas jų bus vertas deszimties vežimų paprastojo mėszlo.

Gyvuolių nudvėsusių nuo antkritingos ligos (kaip antai: karbunkulas, pasiutimas, užandės (geležuvniš), liaukos ir kitos tolygios) ir maita yra antkritinga ir pavojinga. Todėl užkasus nuoszalioje vietoje giliai žemėse, apibarstant negesytais, kalkiais ten ir palikti reikia ant amžių, niekad os nebeatkasti, kad pavojingo antkriczio nepakełtum. Yra buvęs szitoks atsitikimas: Pasiutimu nudvėsusį gyvuolį užkasė po obelę. Paskui valgydami nuo to medžio vaisius, daugiai apsinuodyjo ir baisingosę kancziosę numirė.

Bet szejpiau ligą nudvėsusius gyvuolius galima vartoti mėszlui, sukapojus į luitus, ar tai sumesti į mėszladuobes apibarstant kłodus arklių mėszlu ir juodžemiu; arba užkasti po vaisiniaiš medžiais, bet patoli nuo kamieno.

Kaulus reikia deginti ir grusti smulkiai: **kaulų pelenai** yra tai labai stipras superphosphat's ir dera tokiai pat žemei ir tokiems pat javams, kaip pirktnis, Sėti kaulų pelenus reikia

pirimą kartą tuojaus iszkraczius mėszius ir aparti, o antrą kartą priesz pat sėja. Sumaiszius su medžio pelenais, da geriaus yra. Yra tai naminis zuperas, pigesnis ir labai geras.

Medžio, torpių ir kitų ugniakurų pelenai yra labai naudingas mėszius, norints už nieką laikomas, nės pelenai tiktai szarmui daryti yra vartojami, o likusieji iszmetami kur papuoła. Pelenai, pasėti dirvoje ar pievoje, pagauna sziaudų ir grudų ugį, miltingumą bulvėse, saldumo burokuose, morkuose ir kitose augimėse.

Bergdžiai žemei pelenai pakelia vaisingumą, tiktai ne ant ilgo; užtat geriaus dėl tokios žemės pelenus maiszyti su mėsziu po gyvuoliais ar su kompostu.

Pelenus sėja priesz patį sėjos laiką, o ant pievų pavasari priesz pradedant želti, o pasėjus, pievą apakėjus. Prastas pievas pelenai labai pataiso, teip kad naujos ir ligtolei nebuvusios geros žolės derliai pradeda augti.

Bet szlapioms pievoms ir dirvoms pelenai nieko neprideda, pranykdami be naudos.

Teip pat ir pardaug lengvos, retos žemės, labai sausos, pelenai nesuszelpja.

Pelenai naudingi žemėms sunkioms, stiproms.

Ant deszimtino žemės sėja po 4 vežimus pelenų.*) Da geriaus yra, pridėjus penktąją dalį kalkių.

Visoki mėszią vežant, visuomet geriaus yra į kalnes storiaus apvežus: tuokart lytus nuplaudamas paskleidžia mėszią lygiai po dirvą ar pievą.

Dėl vasarojaus sėjant pelenus, geriaus yra iszbarszczius dirvą pavasari priesz pat paskutinosis sniegeliu: tadą-gi tirsstant sniegui, ir pelenai draug su vandenim susigeria į žemę.

Torpių ir akmeninių anglių pelenai yra penkis kartus liesesni; geriaus dera mėsziaduobėms ir mėsziynams (mėszių kruvoms) ir kompostams barstyti.

Pelenai ant ilgo laiko pataiso žemę.

Žinoma, nedaug pelenų teturint, geriaus juos barstyti į mėszius kutėje mėsziaduobėje ar kompostinėje kruvoje; bet vis-gi neiszpuoła mesti į patvori, kad lytus nunesztu kur nereikia.

*) Kiti rokuoja pudais, nuo 100 lig 200 ant deszimtino.

Dėl žieminių javų — kiti sako — geriaus sėti pelenus iš pavasario į apdžiuvusią bet da drėgną žemę.

Miszko juodžemis (puvena) ir medžių puvesiai.

Miszko puvena, arba juodžemis, pasidaręs nuo supuvusių ir bepunanczių šakų, lapų, žievės, žebelių (kankorėžių), skujų (spiglių), kiminų (samanų), kerpių, paparčių ir tolygių dalykų, prisidariusi įpatingai daubose, kartais į gan storus kūdus, yra daug naudingesnė už torpes ar tai kraikui į kutes ar mėszlų kruvoms ir duobėms barstyti. Bet pirmiaus reikia išvežus iš miszko, sukrauti į kruvas ir ilgai palaikyti kruvose, kad išsivėdintu, suputu ir numirtu piktažolių sėklos ir kirminų kiauszeliai.

Visiszkai supuvusios medžius trupina, krauna į kruvas ir laiko teip lig sukaistant ir išsivėdinant, paskui vartoja ar kuczių pakreikalui, ar i mėszlų kruvas ir duobes.

Purvas ir dulkės nuo plentų (szasziejų) yra labai stipras mėszlas, sumaiszytas su paprastuoju mėslu labai pakelia bulvių, morkų burkunų, burokų ir kitų daržovių ugį.

Užrubežiszkiei ukininkai, pažinę teip didį naudingumą akmeninių dulkių, pradėjo malti visokius akmenis, ir patyrimas išparodę, kad 1 pūdas akmeninio mėszlo tiek pat prideda žemei derlumo, kiek 20 pūdų gyvuolių meszlo.

Žiogspiros (yra tai pjuklo skiėdos, trinos) ir **smulkiosios skiėdos**, k. a. abliaus skiėdos, yra geriausias pakreikalas po gyvuolių, arba miszynys mėszladuobai ir mėszlų kruvai. Bet žalios skiėdelės nedera, reikia pirmiaus supudyti sukusus į kruvas ir laistant tankiai vandenim arba mėszlų skystimais ir maiszant su kalkiais.

Murų trupeslai, peczių griuvesiai, susmulkinus, reikia sėti ant dirvų; labai naudingi, pataiso žemę ant keliokos metų. Sėjama plonai ir negiliai apariama.

Dera ir barstyti mėslui po gyvuoliais tebesant, arba ant mėszlyno kruvoje, ar duobėje.

Balandžių mėszlas, o paskui ir visztų, yra brangus mėszlas, daug turis phosphoro ir kitų naudingų dalykų; reikia jį rupestingai rinkti. Labai dera pomidorams, kalafiorams, gurkams auginti, nės apart to da ir žemę suszildo.

Žmonių mėszlą nereikia vartoti vieną, bet sumaiszytą.

Sziepyjimas žemės. Kartais atsitinka, juog norints žemė gerai iszdirbta ir įkrėsta, bet vis-tiek ant jos nenori augti žirniai, lubinai, vikiai, lišziai, lucernos, seradellos ir kiti anksztainiai.

Tuokart gudriejie ukininkai prabovoja szejp padaryti: jieszko dirvos, ant kurios žirniai, vikiai ir k. anksztainiai derliai auga; nuo pavirszio tos dirvos sugrumdo žemių (kiek reikint) ir sėja, barsto ant kitos dirvos, kur ketina sėti žirnius ir k. p. Pasėję tą žemę, stiprai apakėja ir tuojaus sėja žirnius ir k. p. Ant deszimtino žemės užtenka poros vežimų tokių žemių.

Sako, nuo to labai pasikeliant žemės vaisingumą dėl žirnių ir kitų angsztainių. Verta paprabavoti.

Kalkiai dirvoms sėti. Vietoje margelio, kiti sėja kalkius. Isz abejeto vienodas yra pilnas, todėl tą galima pasiskirti, katras pigiaus gaunamas yra.

Kalkių daug mažiaus sėjasi, t. y. nuo 7 lig 45 gorczių ant deszimtino, pagal reikalą. Geriaus yra kalkiuoti žemę tankiai po truputį.

Nuo kalkių labai pasitaiso stipras, riebias bet nevaisingas žemės:

Molynė purpsta ir trupai.

Szałtoji žemė suszila.

Drėgnoji iszdžiuna.

Nuo kalkių javai nebegula.

Torpynes labai pataiso.

Rugsztas žemes pasaldina.

Bet kalkiai nadera žemėms lengvai subirancioms ir karsztoms, nės jos da labjaus įkaitina ir subirina, susmulkina.

Nadera kalkiai liesioms ir bergždzioms žemėms. Kalkiuojant dirvą, nereikia pavydėti jai mėszlo, bet gausiai ją įkrėsti. Barstyti kalkius galima vienkart, kad mėszlai vežasi ir kapstosi: tadą ant ilgesnio laiko dirva pasitaiso.

Nadera kalkiai szłapioms žemėms.

Kalkiuojama sziteip:

Negesytus kalkius iszveža ant dirvos, kraudami į mažas kruveles, maiszydami su žemę ir tas kruveles apkasa ir aptaiso žemėmis. Teip begulėdami kalkiai patis užsigesys. Tadą sulaukus sauso laiko ir žemei esant apdžiuvusiai, pasėti lygiai, apakėti, apkratyti mėszlu ir negiliai smulkiai aparti. O paskui parkeletą nedėlių tankiai parakėti. Priesz sėja, giliaus iszarti, isz-

pirmo sėti paszarus arba žaliąjį mėszlą; po to — javus ar szaknes. Žemę isz po kalkių kruvėlių reikia gerai iszkapstyti, o jei paliksi, tad tosę vietosę vis-kas pardegs.

Pigiaus už kalkias iszeis, jei **kalkinius akmenis arba kalkių uolas surinkęs sukruzi smulkiai į miltus ir sėsi.** Tiktai žalių kalkių reikia dukart daugiau kaip degintų.

IV. Žaliasis mėszlas.

„Žalioju mėszlu“ vadinasi sėjamosios žolės, lig žaloms tebesant apiriamas, kad zemėse suputu ir partat įkrėstu (įtręsztu) žemę.

Žaliasis mėszlas yra ant naudingumo panaszus į gyvuolių mėszlą, tiktai ant trumpesnio laiko teikrecziąs žemę, tankiai lig antros tiktai pjuties.

Žaliajam mėszlui vartojami yra: vikiai, dobilai, lubinai, seradellas. pupeles ir kiti.

Ant riebių ir derlingų žemių aparęs žaliąjį mėszlą jei isz pirmo sėsi javus, ar bulves, tad javai suguls, o bulvės bus vandenu os.

Teip-pat ir szaltoms, szlapioms žemėms žaliasis mėszlas vodyja.

Visugeriausiai dera ir atnesza peñną žaliasis mėszlas žemėms sausoms, sziltoms, lengvoms, ir giliai subirėjusioms: ten jį reikia labai giliai aparti.

Ketinant sėti lubinus, reikia juo giliaus arti, juo žemė yra lengvesnė ir retesnė, ir geriaus isz rudenio, kad par žiemą atsigulėtu, nės lubinai nemėgsta, jei žemė pardaug iszpurinta ar pardaug susigulėjusi.

Lubinus dėl žaliojo mėszlo aparti reikia tuokart, kad jau visos anksztis bus paaugusios, o pirmutinis jau ruduoti pradeda: tadą isz jų bus visuriebiausis mėszlas. Apartus lubinas reikia stiprai sumindyti avimis ir kietai privaikuoti (priruilyti), kad žemėse nebeliktu nēmaž tuszezių tarpų. Dirva teip privaikuota, geidžia per keletą nedėlių atsigulėti, o priesz sėjant nebereikia atversti atgal, bet tiktai apakėti.

Lubinai negreitai auga, duodami vaisyties varpucziams ir kitoms piktažolėms; apie tai reikia atminti.

Sziaudinis mėszlas labai išzildžia sziltą žemę ir augimes išzdegina, užtatai ten reikia žaliajį mėszlą tankiai pasėti, dėl ūksmės (pavėnio), o paskui vos pražydusį tuojaus nupjauti dalgu, o sugrėbus ir išzvėžus, tuojaus aparti pasilikusius kelmelius.

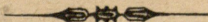
Jeį ketini nepjautą, visą, aparti, tuokart pasėk jų labai anksti pavasari, kad paskui apartam butu laiko gerai suputi ir atsigulėti lig sėjos.

Priesz žiemą, tai yra: vėlai rudeni, negerai yra aparus žaliajį mėszlą, nės jis didelėje dregmėje gulėdamas rugsta, ir daug doros nustoja. Aparsi geriaus anksti pavasari: tuokart norints vasarojus mažai iš jo tesinaudos, bet žieminiai javai džiaugsis.

P. Naudlinkis.

02492

Apgarsinimas.

Asz savo Tilžėje tiktai vienatintai esantę katalikiszką
kningų spaustuve ir jų
pardavimą

Auksakalių ulyezioje (Goldschmiedestr.) Nr. 8

įsitaisęs esmu ir parduodu visokias katalikiszkas maldų kningas
ir visokius spaudos darbus atlieku kuopigiausiai.

Pas mane ypatingai yra visuomet szios knygos ant
pirkimo gatavos:

Szaltinis tikro naujausio spaudimo,

Aukso Altorius, Garbė Dievo,

Balsas balandėlės arba mažas szaltinėlis.

naujausio spaudimo pagerintas.

Mažas Aukso altorius

naujai atspauostas.

Pas manę yra apdarytos kningos pagal naujausius iszradimus
ir gražiausius, didžiausiuose iszsiskyrimuose.

Toliaus, turu daugelį visokių dvasiszkų kningelių kaipu tai.

Kanticzkos, Mokslas Rymo katalikų,

Lamentorių ir daugelį kitų naudingų kningelių
ant pasiskaitymo ir taip toliaus.

J. Schoenke, Tilsit,

Goldschmiedestrasse No. 8.